

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עידה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית

ייגש תשי"ט

ויקרא את העגלות אשר שלח יוסף

- ענין הסימן ששלח יוסף שעסק בפרשת עגלה ערופה • כשגורו חכמים דבר בשביל דבר, ראיה מזה שהטבע כך שזה מביא זה • ענין החשיבות בחפץ של צדיק, כי טמון בו מכח קדושת הבעלים, וזפי הראות הכירו וראו זאת • קושיית הנאר שבע: למה לא הובא בשלחן ערוך דין מצות לונה ליוצא לדרך • נועם אלימלך: כשהצדיק מלנה הוא שמורה ומובה, כשאיש ריקן או רשע מלנה יש בזה חזק • כשיש לאדם ספק בדבר, העצה הוא להתבונן בדברי הצדיקים ובמה שמקובל מידם • במורי זהב: 'לעסק' פדברי תורה, היינו ביגיעה והוספת 'חידושים' • בירושלמי: האומר שמועה בשם אומרה, יראה כאילו בעל השמועה עומד לנגדו. והביאור בזה • כשאומרים דבר שמועה מפי צדיק, שפתותיו דובבות בקבר, ומגין זכותו לשומרו מהסכנה ומהחטא •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ה לפ"ק



יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

צו מנדב זיין רופט: 1-718-388-5519 | אויטאמאטיש דורך קרעדיט קארד: 1700 # 845-366-2793

36 מינוט) קלאר ★ ★ ★ ★

לשון קדשו - קונטרס שיט

לשון קדשו:

929-522-1515

ארץ ישראל: 072-3275205
ענגלאנד: 0330-350-3110
פּעקס: 718-650-2970

ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419
7-9-2-1-11#

דרוק 1 דערנאך **319** פאר די רעקארדינג פון די וואך. פאר הערות דרוק 3

• ברכת מזל טוב •

הר"ר יעקב יושע זאבעל הי"ו

בעל בית דפוס PrintOutLocal

לאירוסים בתו - עב"ג החתן חיים שרגא פייוויל נ"י

הר"ר יואל רייך הי"ו (בר שאל יחזקאל)

הרה"ג רבי אלעזר טייטלבוים שליט"א

ראש הכולל סאטמאר בנין קליינער

לאירוסים בתו - עב"ג החתן דוד אלימלך נ"י

בן הרה"ג רבי שמעון ישראל מייזליש שליט"א

הר"ר שמואל ארי' מיללער הי"ו

לאירוסים בנו החתן הערשל נ"י - עב"ג בת

הר"ר יואל בראווער הי"ו (בר מרדכי שמשון)

הר"ר מנחם מאיר פריינד הי"ו

לנישואים בתו - עב"ג החתן חיים נ"י

בן הר"ר יואל דוב נידערמאן הי"ו

הר"ר יואל פאלקאוויטש הי"ו (בראח"ד)

לאירוסים בתו - עב"ג החתן חיים כהריאל שלום נ"י

בן הר"ר יוסף לייב ראזענבערגער הי"ו

הרב משה יחזקאי' ווייס שליט"א

לאירוסים בתו - עב"ג החתן שמעון נ"י בן

הרב שלום לייפער שליט"א

• והם יעלו לזכרון •

הרה"ח הישיש, נועם המדות, הצנע לכת, עמל בתורה
בהתמדה נפלאה, ותפלתו בהשתפכות הנפש,

רבי אברהם ז"ל פריעדמאן

ב"ר ישראל יעקב ז"ל - נפטר ו' טבת תשע"ד

החסיד המרומם, בעל מדות טובות וישרות, פיזר ממונו
לדברים שבקדושה, לכבד ספרי תורה, ולהרפס ספרי
קודש, והיה רבוק ומקושר לרביה"ק זי"ע בכל לב ונפש

רבי יעקב מתת' ז"ל זעליגנפעלד

בן הר"ר שמואל דוד ז"ל - נפטר ו' טבת תשע"ז

האברך החשוב תמים לב וירא שמים, מזכה את הרבים

רבי שלום ז"ל ביקעל

בן הרה"ח ר' יוסף אליהו ז"ל - ד' טבת תשנ"ו

לא הניח אחריו זש"ק - נא לעשות לטובת נשמתו

הרה"ח משרידי דור הישן, טוב לב, תלמיד חכם וירא שמים,
שליח ציבור נאמן בימים נוראים, אדוק ומקושר לרביה"ק זי"ע

מוה"ר יעקב ז"ל פאזנער

ב"ר שמואל ז"ל - נפטר ד' טבת תשפ"ג

האשה הישישה, התנהגה ביושר והסתפקה במועט, נצר חומר מגוע
צדיקים, סבלה תלאות בימי הועם ועמדה איתנה באמונה טהורה

מרת חנה אידל ע"ה לעפקאוויטש

בת הנה"צ ר' ישראל זאב לאבל זצ"ל הי"ו (דפוס באוועל)

אשת הרה"ח ר' זאב ז"ל - נפטרה ד' טבת תשפ"ב

האברך היקר, בעל מדות ומעש"ט, החזיק תורה, וסייע בנף
ובממונו לחינוך הטהור בארה"ק, שקד בספרי רביה"ק זי"ע ולשון
קדש' היה למשיב נפשו בימי צער להתחזק באמונת השי"ת

הר"ר שרגא שמואל ז"ל מיללער

ב"ר משה ז"ל - נפטר ח' טבת תשפ"א

הרה"ח רבי
אליהו ע"ה קאהן
ב"ר הלל ז"ל
נפטר ו' טבת תשע"ז

הרה"ח רבי
משה אפרים
ב"ר ארי' ז"ל
הערשקאוויטש



KolSatmar.com

א

קושיזות ודקדוקים בפסוק וַיֵּרָא אֶת הָעֲגֻלּוֹת

קושיא א

במדרש: כשראה יעקב את העגלות שלח יוסף, אמר בודאי לא חמא יוסף באשת פוטיפר. וצ"ב האך ראה זאת מהעגלות וַיֵּרָא אֶת הָעֲגֻלּוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ, וְתַחֲיוּ רִוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם.
דער מדרש זאגט*, כשראה יעקב את העגלות אשר שלח יוסף, אמר בודאי אני יודע שלא חמא יוסף באשת פוטיפרע.
א) לכאורה וויאזוי האָט ער געזען פון די עגלות, אַז ער האָט נישט געזינדיגט באשת פוטיפר.

ב

קושיא ב - מתוך הדרוש

[ובמדרש דרשו עוד בלשון פסוק וַיֵּרָא אֶת הָעֲגֻלּוֹת, דסימן מסר להם יוסף שיאמרו ליעקב, דבפרשת 'עגלה ערופה' היה עוסק בשעה שפירש יוסף ממנו.
ב) ויש להבין קישור הדרש והפשט, דלפי פשוטו לשון עגלות הוא מרכבה לנסיעה, והאך יוציאווה ממשמעותו לפרשו על ענין עגלה ערופה, שהוא לכאורה ענין אחר לגמרי]. (הקושיא בדברי רבינו, באת יד)

ג

קושיזות ודקדוקים בפסוק אל תרגזו בדרך

קושיא ג

בגמרא מפרש אל תרגזו בדרך אל תתעסקו בדבר הלכה. ובמדרש מפרש אל תעמידו עצמיכם מדברי תורה. והוא לכאורה סתירה בביאור הפסוק מהדיון לדיון, והאך יתקיימו שניהם
ג) וישלח את אחיו וילכו, ויאמר אלהם אל תרגזו בדרך.
די גמרא זאגט² [פֶּשֶׁט, שאמר להם] אַל תתעסקו בדבר הלכה.
בפֶּשֶׁטוֹת איז [דער פֶּשֶׁט] אַל תרגזו, עטס זאָלטס ענק נישט קריגן און זאָגן ווער ס'איז שולדיג [על מכירת יוסף, שיאמר אחד לחבירו] דו ביסט שולדיג וועגן [מכירת] יוסף הצדיק.

* במדרש פליאה המובא בקדושת יום טוב, ועוד ספרים.

² בבראשית רבה (צד, ג): אמר להם [יוסף], אם יאמין לכם הרי מוטב, ואם לאו אתם אומרים לו, בשעה שפרשתו ממך, לא בפרשת עגלה ערופה הייתי עוסק. הה"ד וַיֵּרָא אֶת הָעֲגֻלּוֹת [אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף וגו'] וְתַחֲיוּ רִוּחַ יַעֲקֹב].
ובתנחומא (סימן יא): כיון שהלך יוסף מאצלו היה יודע באיזה פרק פירש ממנו, שהיה משנה אותו. כיון שבאו אחי יוסף ואמרו לו עוד יוסף חי, ויפג לבו כי לא האמין להם, נזכר יעקב באיזה פרק פירש ממנו, ואמר בלבו יודע אני שבפרק עגלה ערופה פירש יוסף ממני, ואמר להן יתן לכם סימן באיזה פרק פירש ממני ואני מאמין לכם. ואף יוסף נזכר באיזה פרק פירש מאביו, מה עשה יוסף, נתן להם עגלות, כיון שראה יעקב את העגלות, מיד ותחיו רוח יעקב אביהם.

וכן הובא זה ברש"י (מה, כז) וז"ל: אַתְּ כֵּל דְּבָרֵי יוֹסֵף. סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה, זהו שנאמר וַיֵּרָא אֶת הָעֲגֻלּוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף, ולא נאמר אשר שלח פרעה: וְתַחֲיוּ רִוּחַ יַעֲקֹב. שרתה עליו שכונה שפירשה ממנו.

³ בגמרא תענית (י): אַל תרגזו בדרך, אמר רבי אלעזר, אמר להם יוסף לאחיו אל תתעסקו בדבר הלכה, שמה תרגזו עליכם הדרך [פירש"י: תתעורר]. א איני, והאמר רבי אלעאי בר ברכיה, שני תלמידי חכמים שמהלכים בדרך ואין ביניהם דברי תורה, ראויין לישורף, שנאמר (מלכים ב', יא) וַיְהִי הֵמָּה הַלָּכִים הַלּוֹךְ וְדָבָר וְהָנָה רָכָב אִשׁ וְסוּסֵי אִשׁ וַיִּפְרְדוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם, טעמא דאיכא דיבור, הא ליכא דיבור ראויין לישורף [דכתיב והנה סוסי אש וכתיב בההוא עניינא הלך ודבר, ואהכי כתביה, לאשמועינן דאי לאו שהיו הולכין בעומקה של הלכה לא היו ניצולין]. לא קשיא, הא למיגרסא הא לעיוני [למיגרסא מבעי ליה באורחא, אבל במלתא דמבעי ליה לעיוני לא].

⁴ כמבואר ברש"י (מה, כד): אַל תרגזו בדרך. אל תתעסקו בדבר הלכה, שלא תרגזו עליכם הדרך. דבר אחר, אל תפסיעו פסיעה גסה ותכנסו בחמה לעיר. ולפי פשוטו של מקרא יש לומר, לפי שהיו נכלמים, היה דואג שמה יריבו בדרך על דבר מכירתו, להתווכח זה עם זה ולומר על ידך נמכר, אתה ספרת לשון הרע עליו וגרמת לנו לשנאתו.



[אמנם] על כל פנים [בגמרא] דרש'נט מען אל תתעסקו בדבר הלכה.

ד

[אבער] אין מדרש שטייט^ה פונקט פארקערט, אל תעמידו עצמכם מדברי תורה, מ'זאל נישט שטיין בלייבן מדברי תורה.

ה

דער אמת, די גמרא פרעגט אויך^ג [לחלק בזה, דהלא] ס'שטייט דאך [אז] שני תלמידי חכמים המהלכין בדרך ואין ביניהם דברי תורה וכו', ענטפערט די גמרא הא למיגרס, הא לעיוני, דאס מיינט לעיוני [איז אל תתעסקו], נאר למיגרס.

אבער על כל פנים אין דעם [פשוט פון] אל תרגזו בדרך, איז דארט פונקט פארקערט. די גמרא שטעלט אריין דערניצן אז זיי זאלן נישט 'עוסק זיין' בדרך הלכה, און דער מדרש שטעלט אריין אין דעם אל תרגזו אז זיי זאלן נישט 'אויפהערן' עוסק צו זיין בדרך תורה. על כל פנים איז דאך א סתירה [בביאור הפסוק, בין הגמרא והמדרש, ויש לבאר] וויאזוי איז דאס [דהאך יתקיימו שניהם].

ו

קושיא ד

גם צריך ביאור לפי ב' הפירושים, האך נדרש ונרמז זה בלשון אל 'תרגזו'

ד) עקסטערדעם מוז מען פארשטיין לויט ביידע [פשוטים], וואו קומט דאס צום [לשון] אל תרגזו. [לדברי הגמרא] וואס רופט ער עפעס אן דעם עסק התורה בלשון 'תרגזו', [וכן לדברי המדרש] אל תעמידו מדברי תורה, דאס הייסט אויך אל תרגזו. וואו שטייען עפעס די ביידע דא אין דעם פסוק אל תרגזו, וואס עפעס [ליגט דאס] אין דעם לשון אל 'תרגזו'.

ז

ישוב הקושיות בפסוק וַיֵּרָא אֶת הָעֲגֻלֹּת

ישוב קושיא א (באופן ראשון)

[נאר] קען זיין דאס ענין.

[ולבאר] וואס דער פשוט איז [בדברי המדרש] כשראה יעקב את העגלות [אשר שלח יוסף], אמר בודאי אני יודע שיוסף לא חטא באשת פוטיפרע.

ח

מבואר במדרש דהעגלות ששלח פרעה עמד יהודה ושרפן, ושלח יוסף עגלות אחרים שהיו נקיים מעבודה זרה ווארן יהודה האט דאך צובראכן די עגלות פון פרעה, ווייל ס'איז געווען אויף זיי עבודה זרה¹. און יוסף האט געשיקט [אנדערע] עגלות, וואס זענען געווען ריין פון עבודה זרה.

ט

ומה שיהודה דייקא שרפן, ולא יוסף, לפי שהיה בקי יותר בדקדוקי עבודה זרה שאינם ניכרים לכל. וכעין המבואר במדרש לענין יעקב אבינו, שהיה בקי בדקדוקי עבודה זרה יותר מכולם

[והביאור בזה למה לא שרפן יוסף בעצמו רק יהודה] דאס האב איך שוין געשמועסט

^ה בבראשית רבה (צד, ב): וַיִּשְׁלַח אֶת אֶחָיו [וַיֵּלְכוּ וַיֵּאמְרוּ אֲלֵהֶם אֶל תְּרֹגְזוּ בְּדֶרֶךְ] וגו'. אמר להם, אל תפסעו פסיעה גסה, ואל תעמידו עצמכם מדברי תורה, והכניסו חמה לעיר.

¹ כמבואר בבראשית רבה (צד, ג): וַיֵּרָא אֶת הָעֲגֻלֹּת. [וכיפ"ת גרס: עגלות ששלח פרעה היכן היו, אלא] אותן עגלות ששלח פרעה לשאת אותו, היתה עבודת כוכבים חקוקה עליהם, עמד יהודה ושרפן. למוד הוא השבט להיות שורף עבודת כוכבים.



לֵאנָגִי, [ווייל אין] דער אַמֶת, דאָס איז דאָך געווען אַ גרויס ענין [להיות מבין בדקדוקי ע"ז].
[דהנה] ס'שטייט אין מדרש^ה, קיינער איז נישט אַזאַ מִבִּין [געווען אויף דעם ווי יעקב
אבינו] – [והוא במדרש על הפסוק] וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב וְאֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנֶּכֶד אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת הַנְּזִמִּים אֲשֶׁר
בְּאֲזִינֵיהֶם וַיִּטְמְנָם אִתָּם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עִם שָׁכָם (וישלח לה, ד) – ס'איז קיינער נישט
אַזאַ מִבִּין געווען אויף עבודה זרה, [להכיר] וועלכעס ס'הייסט [עבודה זרה], אַזוי ווי
יעקב אבינו.

ממילא מ'האט געברויכט צו דעם אַ גרויס מְבִינֶת. [ולכן יהודה הוא ששרפן, לפי שהוא
היה מבין יותר בזה, וכמבואר במדרש דלמוד הוא אותו השבט לבער עבודה זרה].

ועל כן כשראה יעקב שעגלות ששלח יוסף נקיים מכל דקדוקי עבודה זרה, מזה הבין שבדואי יוסף לא
חטא בעבודה זרה בחיותו במצרים, ומה שנשמר מעבודה זרה, הבין שגם לא חטא יוסף בבנותיהם
און [ווען] ער [יעקב] האָט געזען אַז יוסף הצדיק האָט געשיקט די עגלות [און זיי]
זענען געווען ריין פון די אלע זאכן, האָט ער געזען [על יוסף עצמו] אַז ער איז ריין פון
עבודה זרה. [ומזה שנשמר יוסף מע"ז, הבין יעקב שגם לא חטא באשת פוטיפר, וכהמשך דלהלן].

והביאר בזה, שהרי מבואר בגמרא דגורו על יינם משום בנותיהם, ועל בנותיהם משום עבודה זרה. והרי כי ראו
החכמים דמן יינם וכל שכן מבנותיהם, באים אח"כ עד לידי עבודה זרה ח"ו. ועל כן מכיון שראה יוסף היה נקי
מע"ז, הבין שבדואי הוא נקי גם מחטא בנותיהם

[דהנה] די גמרא זאגט^ט, דאָרט ווי ס'איז געווען די גִּזְרֵיהּ פון סַתָּם ייִנָם, איז געווען
דער מקור [הגזירה, בכדי שלא יכשלו] מיט יין נָסֶךְ.

^י ועיין בזה באורך ויגש תשכ"ב, ובדברי יואל בפרשתן (עמוד תלו ד"ה והנה), ועוד. ועיין עוד בס"ג מטרות מסעי
תשכ"א (ובדברי יואל שם עמוד ר"ג).

^ח בבראשית רבה (פא, ג): וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל בִּיתוֹ [נסרו את אֱלֹהֵי הַנֶּכֶד אֲשֶׁר בְּתַכְכֵּם] (וישלח לה, ב). אמר רבי כרוספדי
אמר רבי יוחנן, אין אנו בקיאים בדקדוקי עבודת כוכבים כיעקב אבינו, דתנן [עבודה זרה מב]: המוצא כלים ועליהם
צורת חמה צורת לבנה צורת הדרקון, יוליכם לים המלח. אמר רבי יוחנן, כל כסות בכלל עבודת כוכבים.
ומפרש בנזר הקודש שם: ונראה לי דקשה לו כיון דתנן התם גבי ביעור עבודה זרה יוליכם לים המלח,
למה יעקב הטמינם רק תחת האֵלֶּה, ולא ביערם לגמרי בהשלכת ים המלח כדינו, או בשריפה וכיוצא בו. אלא
צריך לומר דשאני התם דלא לא היו עבודת אליילים גמורה, אלא אע"פ עבודת אליילים בעלמא הוי, ולפיכך הקיל
בהם בהטמנה. ואם כן קשה אמאי לא תנן נמי כהאי גוונא במתניתין דיש מין עבודת אליילים שדינה רק
בהטמנה, לכך אמר ר' יוחנן אין אנו בקיאים בדקדוקי עבודה זרה כיעקב אבינו, ואין אנו יודעים אלא מעבודת
אליילים ממש, והילכך לא תני הך דינא במתניתין. ונראה לי הענין, כי כל מין עבודת אליילים ששורשה העליון
רע לגמרי, דין ביטולה הוא בשריפה, או בים המלח שנימוסת בו, לבער הרע לגמרי מן העולם. אבל מין עבודת
אליילים שאין שורשה למעלה רע לגמרי, שלפעמים מעורב טוב ורע כנודע, אז דין ביטולה בקבורה שבו מתעכל
וזהמת הרע ונשאר בו חלק הטוב שבו, להיות גם הרע ממותק בטוב, כטעם קבורת אדם, וכנודע. ויעקב אבינו
ע"ה השיג וידע כח העבודת אליילים של שכם, שהוא מדרגה המעורבת טוב ורע, ולפיכך דן אותה בהטמנה
וקבורה וכו', אבל אנן דלא בקיאינן בדקדוקי עבדה זרה כיעקב תנינן סתמא בכולהו השלכת ים המלח, מספק.
וכה"ג נמי אמרינן [עבודה זרה יא]: מסכת עבודה זרה דאברהם אבנו הוי ת' פירקין, דמשמע דאיהו הוי קים ליה
כמה מיני עבודה זרה טפי מיני. וזה ענין כי אבותינו הקדושים כמו שהיו בקיאים בחכמת מרכבה הקדושה, כך
היו בקיאים גם בחכמת מרכבת החיצונים שהוא שורש העבודה זרה, כי את זה לעומת זה עשה אלקים, וכדכתיב
(דברים יח, טו) לא תלמד לעשות, אבל אתה למד להבין ולהורות [סנהדרין מו]. ובהיותם בקיאים באר היטב בחכמות
הללו, היו משיגים ויודעים כמה דקדוקי עבודה זרה התלויים בכמה מיני מדריגות שונים, ואין אתנו יודע עד
מה, כי נסתממו ממנו שבילי חכמה.

^ט בגמרא עבודה זרה (כט:): יין מגלן, אמר רבה בר אבוח, אמר קרא (האינו לב, לח) אֲשֶׁר חָלַב וְבָחִימוּ יֹאכְלוּ וְשָׁתוּ
יין נְסִיקָם, מה זבח אסור בהנאה אף יין [פירשי: שנתנסך לעבודת כוכבים] נמי אסור בהנאה. וזבח גופיה מגלן,
דכתיב (תהלים קו, כח) וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל לְבַעַל פְּעֹזֹר וַיֹּאכְלוּ וְבָחִי מֵתִים, מה מת אסור בהנאה אף זבח נמי אסור בהנאה.
ומת גופיה מגלן, אתאי שְׁשִׁים מַעְגָּלָה עוֹרֶפָה, כתיב הכא (חקת כ, א) וְתָמַת שְׁשִׁים מָרְזִים, וכתיב התם (דברים כא, ד)
וְעָרְפוּ שְׁשִׁים אֶת הַעֲגָלָה בְּחָחַל, מה להלן אסור בהנאה אף כאן נמי אסור בהנאה. והתם מגלן, אמרי דבי רבי ינאי,



די חכמים זענען דאך נאָר גוֹזֵר (ביי אַ זאָך וואָס איז [גזירה אטו] מִלְתָּא דְאִיתָא בְּדִאֲרִיתָא, [אַבער ביי אַז זאָך] דְּלִיתָא בְּדִאֲרִיתָא איז מען נישט גוֹזֵר. [ועל כן שעיקר הגזירה דסתם יינם, הוא ווייל] ס'איז געווען [גזרו על] יינם מִשּׁוּם 'בְּנוּתֵיהֶם', פונדעסטוועגן ווען ס'העט נישט געווען ייִן נֶסֶף אָסוּר [מן התורה, לא היו אוסרין סתם יינם גם 'בהנאה'. און נאָר ווייל] פונדעסטוועגן איז עס מְקוּשֶׁר מִיטן אָסוּר ייִן נֶסֶף [לכן כשגזרו על שתייתו משום בנותיהם, גזרו גם על 'הנאתו' אטו ייִן נֶסֶף דאסור בהנאה מהן התורה. אבל לולי כן לא היו גוזרין לאסור סתם יינם אף בהנאה], אַזוי ווי ס'שטייט^א [אַז] מִלְתָּא דְלִיתָא בְּדִאֲרִיתָא לא גִזְרוּ בָּהּ רַבְּנָן, [ורק] ווייל ייִן נֶסֶף איז אָסוּר מִן הַתּוֹרָה וועגן נֶסֶף [לעבודה זרה], הָאֵט מען שוין דערצו גוֹזֵר געווען אויף סתם יינם אויכעט [לאסור אף בהנאה], וועגן בְּנוּתֵיהֶם.

יב

[הקדמה לשוב קושיא ב]

ועוד מבואר שם בגמרא דסתם יינם גזרו משום יין נסך, ויין נסך נלמד
בגזירה שוה 'שם שם' מעגלה ערופה [ובזה יבואר להלן ישוב קושיא ב]

[והנה] די ביידע הִלְכוֹת זענען אין 'הלכות יין נסך'^{יב}. סתם יינם, מיט ייִן נֶסֶף.
און [איסור] ייִן נֶסֶף [מן התורה] לערנט די גמרא אַרויס [מגזירה שוה] 'שם שם' [מעגלה ערופה], אַז ס'איז אָסוּר 'תקרובת' עבודה זרה. המנסך לְעִבּוּדָה זָרָה [דאסור בהנאה] איז עס געדרינגען פון עֲגָלָה עֲרוּפָה לערן איך עס אַרויס.

יג

המשך ישוב קושיא א (באופן ראשון)

ממילא דער פֿלל איז דאך [אַז] דעס וואָס די חכמים האָבן גוֹזֵר געווען .. [זה מורה דמאן דעביד דאָ עלול להכשל בחמור יותר, וממילא אַז] מ'זעט [ווי] זיי האָבן גוזר געווען יינם משום בנותיהם, ובנותיהם משום דבר אחר [דהיינו] וועגן עִבּוּדָה זָרָה^{יג}.

(המשך וסיום הקושיא, באות יז)

יד

[קושיא ב]

ובזה יובן גם כן מה שדרשו וַיֵּרָא אֶת הָעֲגֻלּוֹת, שנתן יוסף סימן ליעקב שעסק עמו בפרשת עגלה ערופה.
וצריך ביאור להבין קישור הדרוש והפשט, דלפי הפשט הלא מיירי מן עגלות של נסיעה, ולא מן עגל

איבערדעס האָט ער [יוסף ליעקב] אים דערמאָנט די פרשה פון עֲגָלָה עֲרוּפָה. [וכמו שדרשו ברמזה הפסוק וַיֵּרָא אֶת הָעֲגֻלּוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף].

פֿפֿרָה כתיב בה כקדשים [כתיב בה כפר לעמך ישָׁרָאֵל (שם, ח), הלכך אסור בהנאה כקדשים].
ובתוספות שם: יין מנלן. תימה מאי קא בעי מנלן, הא מתניתין מיירי בסתם יינם, וגזירה דרבנן היא שגזרו על יינם משום בנותיהן (כמבואר בגמרא לו:; מובא להלן בהערה י). ויש לומר, דודאי עיקר גזירה דסתם יינם משום בנותיהן הוא, מיהו לא היו אוסרין אותו 'בהנאה' מטעם זה, מידי דהוה אפיתן ושמןם [שלא אסרו בהנאה], אלא עבדו רבנן כיין נסך גמור שנתנסך לפני עבודת כוכבים שאסור מן התורה, משום דדמי ליה, ועל יין נסך שואל התלמוד מנלן. ◦ ואם תאמר, ויין שנתנסך למה לי קרא, מי נפיק מכלל שאר זבח. ויש לומר דאין הכי נמי דוביחה וניסוך שני עניינים הם, ומרבה להו לקמן (נא). לאסור וכו', מְזַבֵּחַ, כל כעין זבחה, ומניסוך זריקה המשתברת, כגון שֶׁבֶר מִקָּל לפניה.

' כמבואר בגמרא עבודה זרה (לו:): אמר בַּאֲלִי אמר אַבְימי נִתְּחָה מִשְׁמִיה דרב, פִּתְּן וְשִׁמְנָן ייִן וּבְנוּתֵיהֶן כולן משמונה עשר דבר הן וכו', וּגְנִיבָא מִשְׁמִיה דרב אמר כולן משום עבודת כוכבים גזרו בהן, דכי אתא רב אחא בר אדא א"ר יצחק, גזרו על פיתן משום שמן, מאי אולמיה דשמן מפת, אלא על פיתן ושמן משום יינן, ועל יינן משום בנותיהן [פירש"י: שהיין בוער בו ומביאו לידי בנותיהן], ועל בנותיהן משום דבר אחר [עבודת אלילים] וכו'.

^א בגמרא שבת (יא: כא). עירובין (ד: צט:): יומא (יא. מד:): סוכה (ו:): ויבמות (כא: צד: צה:), ועוד.

^{יב} שבטור ושלחן ערוך (יורה דעה סימן כג-קלח).

^{יג} ועיין בחינה זו באורך גם בס"ג ויגש תשט"ז (לשון קדשו קונטרס ריט, ובלשח"ק בחדושי תורה תשט"ז).

[דהנה] לכאורה [קשה על דרשה זו, שהרי] מ'נעמט דאך עס אַרויס אינגאַנצן פונעם מ'שמעות [הפסוק, לפי פשוטו]. אין פסוק שטייט אַז ער האָט געשיקט עגלות, די 'וועגן', און איך דר'ש'ן [עס אויף] עגלה ערופה, [וואָס] דאָס איז דאָך גאַרנישט קיין וועגן [רק מלשון עגל בן בקר, דנמצא] ס'איז דאָך גאָר אַן אַנדערער [ענין], גאָר אינגאַנצן אַרויס פון די מ'שמעות. [און] דער כָּלל איז דאָך [בכל דרש, אַז] איך נעם נישט אַרויס אינגאַנצן פונעם מ'שמעות [הפשט] - אַן ענין, - ס'ברויך זיך אָנקערן [הדרש עם הפשט].

טו

ישוב קושיא ב (באופן ראשון)

אמנם לפי המבואר שם בנמרא דמגזירה שוה מן עגלה ערופה נלמד איסור יין נסך, ועבור זה גזרו אף בסתם יינם משום בנותיהם כמבואר שם בתוספות, אם בן נלמד מפרשת עגלה ערופה גם ענין ההרחקה מבנותיהם. ונמצא דסימן פרשת עגלה ערופה, וענין העגלות ששלח יוסף, שניהם מורים על הרחקת יוסף מבנותיהם, ומקושר הדרש והפשט נאָר [לדרכינו נמצא] דאָס איז איין זאך [הדרש עם הפשט].

[ווייל] פון די פֿרשֶׁה פון עגלה ערופה איז געדרינגען אַז יין נסך איז אסור, איז נכלל אין דעם [אויך] די גזירה פון סתם יינם, [וואָס דורכדעם] ממילא ווערט מען אָפּגעהיטן [אויך] פון בנותיהם.

וואָרן דעס וואָס די חכמים האָבן גוֹזַר געווען .. [הרי הטעם משום בנותיהם, און] אַז מ'איז אָפּגעהיטן פון בנותיהם איז מען אָפּגעהיטן פון עבודה זרה. [און דעס אַז] אַז מ'איז אָפּגעהיטן [געווען] פון עבודה זרה, דאָס האָט מען דערקענט אין די עגלות, אין די 'וועגן', [אַז] זיי זענען געווען ריין פון עבודה זרה. וואָרן די אַלע עגלות פון פֿרעה'ן זענען געווען פול מיט עבודה זרה, און יוסף הצדיק האָט געשיקט עגלות וואָס זענען ריין.

טז

מיט דעם איז רעכט [קישור הדרש והפשט].

[ווייל] מיט די עגלות [כפשוטו] האָט ער אים געוויזן דעם סִימָן אַז ער האָט געלערנט די פֿרשֶׁה פון עגלה ערופה [כמדרשו, ווייל] דאָס איז הָא בְּהָא תִּלְיָא, [אַז] ווייל ער האָט געדענקט די פֿרשֶׁה פון עגלה ערופה, האָט ער געקאָנט שיקן אַזעלכע עגלות, [שהרי] פון עגלה ערופה איז געדרינגען אַז ס'איז אָסור [אפילו] סתם יינם שֶׁל נְכָרִים.

יז

סיום ישוב קושיא א (באופן ראשון)

און אַז יינז שֶׁל נְכָרִי איז אָסור [אצלו], איז מען אָפּגעהיטן פון בנותיהם [ומובן דברי המדרש פליאה (שבקושיא א) דמן העגלות הבין יעקב שלא חטא יוסף בבנותיהם, ווייל נאָר דורכדעם] אַז מ'איז אָפּגעהיטן פון בנותיהם, איז מען אָפּגעהיטן פון עבודה זרה, [וממילא] קען מען שיקן אַזעלכע עגלות [שהם נקיים מכל חשש עבודה זרה].

יח

סיום ישוב קושיא ב (באופן ראשון)

[און] איבערדעם איז דאָס טאָקע הָא בְּהָא תִּלְיָא, די עגלות [כפשוטן] מיט די פֿרשֶׁה פון עגלה ערופה. 'עגלות' איז טייטש 'וועגן' [כפשוטו], און דאָס איז נְכָלָל [בו גם הדרש, ווייל] אינאיינעם איז עס מִרְמָז אויף די פֿרשֶׁה פון עגלה ערופה.

יט

הקדמה לישוב קושיא א (באופן שני)

הכלל הוא דבח הפועל בנפעל, וכח הבעלים מונח גם בכליו ובבהמותיו

נאָר וואָס זשע דען, ס'קען זיין נאָך פֿשוט'ער.

[דהנה] דער כלל איז^{טו} כח הפועל בנפעל, איבעראל ליגט א כח פונעם בעל הבית[בתוך חפציו, וכנרמז בלשון המשנה]^{טו} בהמה ופלים איז כרגלי הבעלים.

כ

ולכן חזינן דחמורו של רבי פינחס בן יאיר, היה נזהר מכל נדנוד אכילת איסור, אף

שמטבעו היה סתם חמור, אבל היה טמון בו כח קדושת בעליו שהוא רבי פנחס בן יאיר

[און] א ראייה ברורה [דערצו איז] פון חמורו של רבי פנחס בן יאיר, וואָס ברויך מען

מער [ראיה, ווי חמורו של] רבי פנחס בן יאיר, וואָס דעס איז דאָך געווען [מצד עצמו] אַזאַ

חמור ווי אַן אַנדערער חמור, נאָר ווייל ס'איז געווען אין 'רשות' פון רבי פנחס בן

יאיר [נזהר בעצמו מאכלות אסורות, עד שעבור זה] זאָגט שוין די גמרא^{יז} - [אפילו] אויף די

הייליגע תנאים - אָנו פחמורים ולא פחמורו של רבי פנחס בן יאיר, די 'אמוראים'

זאָגן שוין אונז זעמיר נישט אזוי ווי חמורו של רבי פנחס בן יאיר.

[והכל] ווייל ס'האָט א כח פון רבי פנחס בן יאיר געהאָט.

כא

וכן במדרש תמיהו על מה שדרשו שגמלו של אברהם אבינו יצאו זמזמים כדי שלא ידעו מן הגול, והקשו

דהלא אף ברפכ" מצינו שחמורו נזהר מעצמו מאכילת איסור, ולמה הוצרך אברהם לתת על גמלו וקמים

אין מדרש^{יז} איז דאָ א פלוגתא^{יז}, [אויף דעם וואָס] ס'שטייט [חיי כד, לב] וַיִּפְתַּח [הגמלים

וגו'], ביי די גמלים וואָס אברהם אבינו האָט געשיקט ווען אַליעזר איז געגאַנגען [לחרן,

^{טו} כן מובא בתולדות יעקב יוסף (פרשת ויחי) בשם הרמב"ן, וכן נמצא הלשון בספרי תלמידי המגיד ממעזריטש, וכגון בספר התניא, וקדושת לוי.^{טו} במשנה ביצה (לו): הבהמה והכלים כרגלי הבעלים. [פירש"י: הבעלים אין אדם יכול להוליכה ביו"ט אלא במקום שבעליה יכולין לילך, ואם לא עירב (עירובי תחומין) יש לה אפלים לכל רוח העיר, ואם עירב לצפון, גם היא תלך לצפון ולא לדרום].^{יז} בגמרא חולין (דף ז): השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן, צדיקים עצמן לא כל שכן

וכו'. מאי בהמתן של צדיקים, דרבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדין שבויין וכו', אקלע להווא אושפיוא, רמו

ליה שערי לחמריה, לא אכל. חבטינהו [פירש"י: בנפה חבטינהו לקנות], לא אכל. נקרינהו [בידיים מן האבנים

והפסולת], לא אכל. אמר להו דלמא לא מעשרן, עשרינהו ואכל. אמר ענייה זו הולכת לעשות רצון קונה, ואתם

מאכילין אותה טבליים. ◦ ומי מיחייבא [מאכל בהמה הנלקח מעם הארץ כלום גזרו עליו משום דמאי, ואע"פ שאילו ודאי

לא עישרו היה מחייב לעשר, על ספק מיהא לא גזור], והתנן הלוקח [מעם הארץ פירות מן השוק] לזרע ולבהמה וכו'

פטור מהדמאי [אע"פ שהזרע ומאכל בהמה בכלל שאר תבואה הן וחייבין במעשרות לא גזרו עליהם משום דמאי, דמסתמא

רוב עמי הארץ מעשרין הן, ולא החמירו חכמים על הדמאי כל כך]. התם הא אתמר עלה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא

שלקחן מתחלה לבהמה, אבל לקחן מתחלה לאדם ונמלך עליהם לבהמה, חייב לעשר [והנך שעורים לאדם לקחום

מתחלה]. והתניא [בנחיתוא], הלוקח פירות מן השוק לאכילה ונמלך עליהן לבהמה, הרי זה לא יתן לא לפני

בהמתו ולא לפני בהמת חברו, אלא אם כן עישר.

^{יז} בגמרא שבת (קיב:): אמר רבי זירא אמר רבא בר זימונא, אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים, ואם

ראשונים בני אנשים אנו כחמורים, ולא כחמורו של רבי תנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר [פירש"י: חמורו

דרבי פנחס מפורש בהכל שוחטין (חולין ז), ודרבי תנינא במסכת תענית (כד)], אלא כשאר חמורים.

^ט בבראשית רבה (ח, ס): וַיָּבֹא הָאִישׁ הַיִּבְיָהוּ [וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים] וגו', התיר זמזמיהם. ר' הונא ור' ירמיה שאלו לר'

חייא בר רבה, [וכן] לא היו גמלו של אברהם אבינו דומים לחמורו של ר' פנחס בן יאיר. חמרתיה דר' פנחס בן

יאיר נסבחה לסטאי, עבדת גבון תלת יומין ולא טעמת כלום, אמרין סופה מייתה ותסרי מערתא עלינו, נמסרה

לרבוניה. שלחיה ועלת בביתא דמרה, כיון דעלתה נהקת, וחכים קלה, אמר פתחו לאותה העניה ויהבו לה

דתיכול, דאית לה תלתא יומין ולא טעמה מידי. יהיבין לה שעורין לא טעמתון, אמרין ליה, רבי יהיבין לה שעורין

ולא טעמתון, אמר להו תקנתייהו, אמרון ליה אין, אפיקתון דמאי, אמרו לא כן אלפיך רבי הלוקח זרע לבהמה

וכו' פטורין מן הדמאי, אמר להו מאי נעביד לה והיא מחמרה על גרמה. ◦ ר' ירמיה שלח לרבי זעירא חד קרטייל

דתאנין, רבי ירמיה אמר אפשר רבי זעירא אכילהו דלא מתקן, רבי זעירא אמר אפשר לרבי ירמיה דלא משלח



ומפרש המדרש שהתיר זממיהם, ווייל[די גמלים פון אברהם אבינו זענען געווען זמומים] כדי שלא ירעו[פון גזל].

פרעגט דער מדרש, ווי קען דאָס זיין [שהוצרך אברהם לזמם הגמלים, והלא] חמורו של רבי פינחס בן יאיר איז געווען אָפּגעהיטן, זיי האָבן נישט געדאַרפט קיין זממים, און די גמלים פון אברהם אבינו זאלן דאַרפן זממים?

כב

והמפרשים נחלקו אם מסקנת המדרש בקושיא זו לחלוק ולומר שמהאי טעמא באמת לא יצאו גמליו של אברהם וזמומים. או שהוכירו הקושיא, ולעולם יש תירוצו על זה, דלעולם הגמלים היו נוהרין מעצמן, אלא שאברהם לא רצה לסמוך על זה ס'איז דאָ אַזעלכע^{כא} וואָס זיי קריגן טאקע אויף דעם [פּשט, ופירושו דכונת המדרש בתמיהתם לדחות] אַז ס'איז נישט געווען זמומים [גמלים של אברהם].

און אפילו די וואָס זיי זאָגן^{כב} אַז יאָ [דשפיר היו זמומים. ועל תמיהת המדרש] איז דאָ אויך תירוצים [שונים], איך וויל שוין נישט מאַריר זיין, איך האָב דעמאָלטס^{כג} געשמועסט דערפון, ס'איז דאָ תירוצים פאַרוואָס ס'האָט געדאַרפט צו זיין זממים.

להון מתקנן, בין דין לדין איתאכלון תאנים בטיבלייהו. למחר קם ר' ירמיה עם רבי זעירא, אמר ליה תקנת אילין תאנייא, אמר ליה לא. אמר רבי אבא בר ימינא לרבי זעירא, אין הוון קדמאין מלאכין, אנן בני נש, ואין הוון בני נשי, אנן חמרין, ולית אנן כחמרתייה דר' פנחס בן יאיר, חמרתייה דר' פנחס בן יאיר יהבון לה שערי דטיבלא לא אכלת יתהון, ואנן אכלינן תאנייא דטיבליין.

ועיין עוד בבראשית רבה (מא, ה): ויהי ריב בין ר'ע'י מקנה אברהם ובין ר'ע'י מקנה לוט (לך יג, ז). רבי ברכיה בשם רבי יהודה ב"ר סימון אמר, בהמתו של אברהם אבינו היתה יוצאה זמומה, ובהמתו של לוט לא היתה יוצאה זמומה וכו'. ובבראשית רבה (נט, יא): ויִקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְמָלִים מִגְמְלֵי אֲדָנָיו וגו' (חיי כד, י). גמליו של אברהם אבינו היו ניכרים, בכל מקום שהיו יוצאים יוצאים זמומים.

וכן כתב רש"י (חיי שם): מִגְמְלֵי אֲדָנָיו. ניכרין היו משאר גמלים, שהיו יוצאין זמומין, מפני הגזל, שלא ירעו בשדות אחרים. [וכן פירש"י (חיי שם), ועיין להלן מה שכתב הרא"ם בזה].

^כ בין מפרשי המדרש, וכמובא להלן. או הכוונה במדרש עצמו, לדעת הרמב"ן ומתנות כהונה דלהלן.

^{כא} כן מפרש ברמב"ן (חיי כד, לב) וז"ל: וענין ויפתח הגמלים, שפתח מוסרי צוארם, כי המנהג להוליכם קשורים, או שהיו הולכים תגורים במושב המרכבה אשר עליהם, כלשון אל יתהלל חוגר כמפתח (מלכים א' כ, יא), התפתחי מוסרי צנאריך (ישעי' נב ב). ורש"י כתב (חיי שם) התיר זמם שלהם, שהיה סותם פיהם שלא ירעו בשדות אחרים. ולשון בראשית רבה (ס, ח), התיר זממיהם, רבי הונא ורבי ירמיה שאל לרבי חייא ברבי אבא, לא היו גמליו של אברהם אבינו דומים לחמורו של רבי פנחס בן יאיר וכו'. וזו שאלה 'לסתור' פתוח הזמם, כי אי אפשר שיהיה החסידות בביתו של רבי פנחס בן יאיר גדול יותר מביתו של אברהם אבינו, וכאשר חמורו של רבי פנחס בן יאיר איננו צריך להשתמר מן הדברים האסורים לבעליו להאכילו, כל שכן גמליו של אברהם אבינו, ואין צריך לזממם, כי לא יאונה לצדיק כל אָון.

ופירוש זה העתיק במתנות כהונה על הב"ר (ס, ח) וז"ל: לא היו גמליו כו'. הרמב"ן ז"ל פירש שהוא תמיה קיימת, ובא 'לסתור' דברי מי שאמר שיצאו זמומין, שאם כן יהיה החסידות יותר גדול מביתו של רבי פנחס מביתו של אברהם, ודעתו שלא היה להם זמם כלל, והוא דכתיב ויפתח, קאי על קשי האוקף, כדברי רבינו אבן עזרא.

^{כב} כן מפרש ביפה תואר (על ב"ר ס, ח) וז"ל: לא היו גמליו של אברהם אבינו וכו'. כתב הרמב"ן שזו שאלה לסתור פיתוח הזמם, כי אי אפשר שיהיה החסידות בביתו של רפב"י גדול יותר מביתו של אברהם אבינו, וכאשר חמורו של רפב"י אינו צריך להשתמר מן הדברים האסורים לבעליו להאכילו, כל שכן גמליו של אברהם אבינו, ואין לזממם. וקושיא לו דאם כן אמאי לעיל פרשה מ"ה ופרשה נ"ט פסיק וקאמר דגמלי אברהם אבינו יוצאים זמומים, בלא שום גמגום. ולכן נראה דאף דרב הונא הוא ורבי ירמיה שאלו שאלה זו, לא בשביל זה נדחה פירוש פיתוח הזמם לדעת המדרש, כי יש ויש תשובות נכונות מבוארות לשאלה הזו, כדכתיבנא לעיל בפרשה נ"ט (ודבריו שם הובא להלן בהערה כד). ולביאורן לא חש ר' חייא להשיבם, וכדאשכחן בפרק קמא דבבא בתרא (ט) דאותבוה לרבא מלהסיע על קיצותם, ולא אהדר מידי, וקאמר רב פפא שפיר עבד דלא אהדר ליה מידי וכו'.

וכן מפרש בנזר הקודש (על ב"ר ס, ח) וז"ל: התיר זממיהם. היינו כדפירש רש"י בחומש, ויפתח הגמלים, התיר זמם שלהם, שהיה סותם את פיהם שלא ירעו בשדות אחרים. והכי נמי אמרינן לעיל פרשה נ"ט (סימן יא) גבי מִגְמְלֵי אֲדָנָיו [והובא לעיל]. ועל זה שאל ואמר וכי לא היו גמליו של אברהם אבינו דומים במעלה לחמורו של ר' פנחס בן יאיר, שנשמר מן הדברים האסורים. ומכל מקום אין זה תמיה קיימת, וכבר נתבאר זה על נכון לעיל פרשה נ"ט, עיין שם [ונשמ הביא תירוץ הרא"ם ויפה תואר, המובא להלן בהערה כז].



כג

אין פֿשטות איז^{כד} [דער תירוצ, אז אברהם] ער האָט זיי געמאַכט זומים, ווייל אין סומכין על הנס. [ולעולם] טאַקע זיי העטן גיווען אָפּגעהיטן געווען [גם בלא זמנים], אזוי ווי חמורו של רבי פינחס בן יאיר, ס'העט טאַקע דאָ אויך אזוי גיווען געווען. נאָר אַל תאַמין בַּעֲצָמָךְ עד יום מוֹתָךְ (אבות ב, ד), מ'טאָר נישט גלייבן אין זיך, האָט 'ער' זיך נישט פאַרלאָזט אויף דעם, האָט ער זיי איבערדעם געשיקט [מיט] זַמִּים.

כד

אבל עכ"פּ מבואר במדרש שזאת נקמו לפשיטות, דגמלים של אברהם בודאי היו נוהגין מעצמן, אף שהיו בהמות ככל הבהמות, אבל שאני בהמות של צדיק, שנשפע בהם מכת הקדושה של בעליהם

אַבער על כל פנים זאָגן דאָך דאָרטן די חכמינו ז"ל פאַר אַ פֿשיטות, אז ס'קען גאָרנישט זיין אפילו אַ בַּהֲמָה וואָס איז ביי אברהם אבינו, אז ס'זאָל נישט זיין אָפּגעהיטן. אפילו^{כה} אַ בַּהֲמָה האָט נישט קיין שום דַּעַת. וואָרן ס'איז נישט מעגליך. [והגם] ער האָט פֿשוט אויפגעצויגן בַּהֲמֹת [שהם כשאר בהמות דעלמא], צי ער האָט געקויפט [בהמות גדולות], צי ס'איז נַתְּגַדֵּל געוואָרן [אצלו מקטנותם], צי [זיי זענען שוין] געבוירן ביי אים, צי וויאזוי, [אַבער סוף כל סוף] ס'איז 'דאָך' [נאָר] אַ בַּהֲמָה, [וואָס] ס'האָט נישט קיין בַּחִירָה, ס'האָט נישט גאָרנישט, ס'האָט נישט קיין קְדוּשָׁה, [ואם כן] וואו קומט דאָס [שמעצמם יהו נזהרין מן הגזל].

נאָר וואָס דען, [ווייל] ס'האָט אָבער אַ כַּח פונעם בַּעַל הַבֵּית, [על דרך] כַּח הַפּוֹעֵל בַּנְּפִעַל.

כה

דכשם שיש ענין כח הפועל בנפעל, בענין שלא ליהנות מרכושו של אדם רשע, לפי שזה מוזק להמקבלם, וכמבואר באגרא דכלה. כמו כן יש כח הפועל בנפעל בחפץ הצדיק, שמונח בהם כח הקדושה

אַזוי ווי ס'איז דאָ [ענין כח הפועל בנפעל] חֲלִילָה אויף שלעכטן, אז ס'איז יענעם'ס, אַז ס'איז ביי אַ 'שלעכטן' בַּעַל הַבֵּית, [כמו כן מדה טובה מרובה בבעל הבית שהוא צדיק] ליגט אין דעם אויך אַ כַּח [של הבעלים], אין די בַּהֲמָה. אַזוי זעט מען דאָך, אַזוי ווי מ'זעט [מדברי חז"ל אלו] אַז דאָס האָט אַ כַּח [ההשפעה גם בבהמה וכלים שלו].

כו

[והוא כענין הידוע דכח הפועל בנפעל] אַזוי ווי דער אגרא דכלה ברענגט^{כז}, דער רבי ר' הערש אלימלך ברענגט דאָך [אויפן פסוק] כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל

^{כב} עיין מה שתירץ רבינו בזה בס"ג לך תשט"ז, ובדברי יואל לך לך [עמוד שיח-שכ] וחיי שרה [עמוד תקיא].

^{כד} כן מתרץ בפ"י הרא"ם (ח"י כד, י) וז"ל: ואף על פי שבהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן, כדאיתא בפרק קמא דחולין גבי חמורו של רבי פנחס בן יאיר. הני מילי היכא דלא קביע הזיקא, אבל היכא דקביע הזיקא, כגון בעוברו בין השדות (לא, אי נמי) אין סומכין על הנס, כדאיתא בפרק קמא דקדושין (ל"ט:), דכתיב (שמואל א' טז, ב) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֶלֶךְ וְשָׁמַע שְׁאֹל וְהִרְגִּי. ואם כן הא דשאינו רבי הונא ורבי ירמיה מרביי חייא וכי לא היו גמליו של אברהם כחמורו של רבי פנחס בן יאיר, אינה שאלה.

וביפיה תואר (על ב"ר נט, יא) הביא דברי הרא"ם, ואחר זה הוסיף עליו וז"ל: והנה תשובותיו נאמנו מאד, וגדולה מזו יש שאפילו היו סומכים על הנס בכל מקום, כפי האי גוונא אין טעם שיסמוך על הנס להחזיק עצמו בצדקות טפי, שה' ישמור בהמתו מהתקלה. [ובלשונות רבינו כאן כלולים תירוצי הרא"ם עם תירוצי היפה תואר, ודו"ק].

^{כז} פירוש: כאָטשיג.

^{כח} באגרא דכלה (פרשת שופטים): כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל מַעֲנִיִּים וכו' וְשָׁמַע וְאֶתָּה לא כן נתן ה' אֶלְיָיִךְ. יש להתבונן מהו הנתינת טעם למה שלמעלה נאמר תָּמִיד תִּהְיֶה וכו', ואמר לנתינת טעם כי הגוים האלה. ב', למה אמר 'אֲשֶׁר אֶתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם' דהוא מיותר. ג' אומר ואתה לא כן נתן וכו' אינו מובן, וכבר

מַעֲנֵנִים וְאֵל קִסְמִים יִשְׁמְעוּ (דברים יח, יד), זָאָגְט ער אַז דאָס געלט וואָס ס'קומט פון אַינצִי דלאַ מַעֲלִי, האָט אין זיך אַ כַּחַּ [הנשפע] פון די מדות פונעם פֿעל הַבִּיט, און דאָס שאַדט פאַר דעם מענטש וואָס ער נעמט עס [פון אים].

כו

[און] ער ברענגט^כ אַזוי גאַנצע ענינים פֿליאַים גאַר, [אז] ער האָט געקאַנט גרויסע צַיִדִיקִים שְׁהִיָּה יָרָא לְגִשְׁת אֲלֵיהֶם מְגוֹדֵל הַקְדוּשָׁה, און ס'האָט זיי געשאַדט [כשקיבלו

דברו בזה כל המפרשים. ואגב זה נדקדק עוד בהתחלת הפרשה, כי אֶתָּה בֹּא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֵאמֹר תִּלְמַד וכו', וזה אינו מצוה התלויה בארץ ואסור גם כן בחוץ לארץ. והנראה להבין הדבר על פי קבלתנו מרבותינו, כח הפועל בנפעל. ממילא ממונו ורכושו של אדם שהאדם מסגלו על ידי מעשיו, הנה יש בממון ורכוש ההוא כח הפועל, על כן נאסר לנו לפרוט מתיבת המוסכין (כבא קמא ק"ג), כיון שכח הפועל יש בממון ההוא, והאדם הכשר יקנהו לעצמו, הנה יגרם לנפשו פעולות זרות כפי כח הפועל הנפשי מבעלים הראשונים. ועתה אם עיני שכל לך תבין את אשר לפניך, אשר בעינינו ראינו כמה אֲנָשִׁי שֵׁם אֲשֶׁר פִּתְּחָם הִיצֵר לַתְּבוּעָה חֲלָקִים, והשתדלו בפרנסתם לקבל ממון מכל אדם, ונשארו אחר כך פִּלִּים רִיקִים. כי הממון שסילגו מִבְּנֵי בְּלִי שֵׁם, דְּבַח בִּם וּבְנִפְשָׁם, וְיִבְרָתָהּ שְׁלֵהֶבֶת אֲשֶׁר אֲשֶׁר בְּקִרְבָּם הָיוּ צָרָה כֻּלָּם. והנה לפי זה יהיה אסור לקבל ממון מכל אדם, גם בזולת השתדלות. זה אינו, כי אם האדם אינו משתדל רק השי"ת שולח לו ממון על ידי איש פרטי, הנה מתת אלקים הוא, והשי"ת נקרא בעליו של הממון, הוא יופיע ומוזמין לו את הנאות לו ולנשמתו (ואעפ"כ ידוע מאנשי מעשה רבותינו הקדושים בעלי רוח הקודש, כאשר בא לידם איזה ממון מאנשים בלתי הגונים, לא רצו ליהנות ממנו, בכדי שלא יקנו קנין בנפשם מכח הפועל שבקרב הממון, וכבר היה לי פתחון פה לפני רבותינו בנידון זה, ואמרו לי שע"כ בממון כזה בבוא ליד האדם יראה האיש המקבל שיבא לידו איש אשר לא מבין עמינו הוא). ומוצאתי סימכות לזה בתורתנו, מענין יעקב שהשתדל במקלות ואמר אח"כ בבואו לארץ נכסי חוץ לארץ אינן כדאין לי, ועשאתי כמין כרי ונתנם לעשו כידוע מרז"ל (שמות רבה לא, יז), ותבין לפי זה גם במנחה ששלח לעשו נאמר (וישלח לב, יד) וַיִּקַּח מִן הַבָּקָר כִּידוֹ מִנְחָה לַעֲשׂוֹ אָחִיו, וכבר דברו בזה מה הוא מן הבא בידו, רצ"ל מן מה שסגל בתחבולתו, ע"י השתדלות במקלות וכיוצא, מזה שלח מנחה לעשו אחיו, מה שאין כן מה שהשי"ת עצמו פעל ועשה, כמאמר המלאך (וישלח לא, יב) רָאָה הָעֶתֶדִים הָעֲלִים עַל הַצֹּאן, הנה מתת אלקים הוא, הגם שהיה בחוץ לארץ לא יאכפת ליה. והנה בכאן, השי"ת נתן לישראל את כל טוב ארצות הגויים האלה, והנה יש לחוש שיקנו קנין בנפשם כלשונם כמעשיהם, אבל לא כן הוא, כי ישראל יירשו ירושה ונתונה מאת השם יתברך, והשם יתברך הוא הבעלים של הרכוש. וזה שהתחיל פי אֶתָּה בֹּא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ, ואין זה בהשתדלותך ליקח מיד הרשעים האלה, רק השי"ת נותן לך, על כן אני מבטיחך שעל ידי זה לא תלמד לַעֲשׂוֹת פְּתוּעַבַת הַגּוֹיִם הָהֵם. ואחר כך מצוה בציווי, לֹא יִצְאָה בָּךְ וכו'. ואחר כך הזהיר אזהרה כוללת לכל זמן, תָּמִיד תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ, רצ"ל בשלימות ותמימות תהיה עם ה', שלא תשתדל, ולא תאמר הן אמת שהכל פעולה מאת ה' אבל מן הצורך גם כן להשתדלותי, וזה לא נקרא תמימות ושלימות עם ה', רק שב והכבד, והשי"ת ישלח אין את הנזרה לך, ואז תהיה תמים עם ה', ולא יבא בך מזה פועל מגונה ח"ו מכח הפועל שבממון הנותן, כי השי"ת הוא הנותן לך, והוא הבעלים, ואין כאן בית מיוחס. ואמר לראיה על זה, פי הנה הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֵל מַעֲנֵנִים וכו' יִשְׁמְעוּ, וְאֶתָּה לֹא כֵן, וזה הוא מפני כי נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ, ולא ירע לך הכח הפועל מבעלים הראשונים, כי השי"ת הוא הבעלים, והוא דבר נחמד. - ולא תשאל על זה, הנה לפי זה אסור להשתדל בשום משא ומתן בחרישה וקצירה. זה אינו, כי נצטוונו על זה, כראות האדם שהשי"ת מוזמין לו משא ומתן שדות וכרמים, הנה זה חפץ הבורא ומתת אלקים, הנה השתדלותו הוא בחפץ הבורא, אבל להושיע בהשתדלות אין לו טוב, רק עשה והוצלח במתת אלקים. והדברים ארוכים יובנו לשכילים.

[וכן האריך עוד בזה בכמה מקומות, עיין באגרא דכלה פרשת ויקהל (בפסוק וכל חכם לב) ובאגרא דפרקא

(אות פב), ובמגיד תעלומה (ברכות לב. וקצתו הובא להלן), ובהוספות מהרצ"א לספר סור מרע ועש"ט (אות נו), ובברכה

משולשת (כבא קמא פ"י מ"א)].

כ" פירושו: אנשים שאינם הגונים.

כ" כן כתב בספרו מגיד תעלומה על מסכת ברכות (דף לב. ד"ה בשביל כסף וזהב) שהאריך שם מאוד בענין זה, וכתב בתוה"ד וז"ל: והנני מעיד, כי ראיתי בעיני צדיקים גדולים, אשר יִרְאֵתִי לְגִשְׁת אֲלֵיהֶם, וכאשר באו לידו נסיון והשתדלו להשיג ממון, ובפרט בתביעה כפה, נתרוקנו מכל וכל, ואבדו מעלתם. ונענין כעין זה בתוך דבריו שבאגרא דכלה המובא לעיל].

ועיין עוד שם וז"ל: ולהיות הדבר הזה גדול אצלי ופינה לתורה ולעבודה, הנה ארחיב עוד במקצת דברים. אמר כבוד אדמו"ר הרב הקדוש מהר"מ [מרימינוב] זצוק"ל, שיש להתפלא על הילדים שמחנכין אותם מנעוריהם בעוד שהם קטנים לתורה ולעבודה זו תפילה, ועונין אמן ויהא שמיא רבה, הנה בעוד השני ערלה עליהם ואעפ"כ המה מורגלים בתורה ועבודה, מהיכן יאירע זאת כשמתגדלים פורקים עול התורה מעליהם ועוסקים בעסקי העולם ברושט ובאיסור, הלא היה מהראוי שיהיה להם הדבר בטבע לכל יזיוו מן התורה אפילו



ממון מאנשים שאינם הגונים, ווייל דורכדעם זענען זיי נתקרה געווארן (מקדושתם), דורך 'דעם' כח, דורך די געלט. איך וויל נישט דאָ מאַרף זיין אַזויפיל באַריכות דערוועגן.

כח

[און] ער טייטשט מיט דעם [באגרא דכלה, דברי הפסוק] **כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶל מַעֲנֵימִים וְאֶל קִסְמִים יִשְׁמְעוּ, וְאַתָּה לֹא כֵן** [במה שתירש נכסי הכנעניים כשתכנס לארץ, ס'וועט דיר נישט שטאַן, ווייל נַתָּן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ, השם יתברך נעמט עס אַרויס פון זיי און [ער] גיט דיר, און דו באַקומסט עס נישט פון זיי'.

כט

אַבער על כל פנים [בעלמא], סָתָם [אזוי] איז דער כח הפועל בנפעל [ליגט] אין די חפצים [של האדם], און אין געלט, [אפילו] אין דומם און אין חי. [סיי] דער דומם [סיי] דער צומת [און] דער חי און דער מדבר, האָט אַ כח פון דעם, פונעם בעל חַיִּית, פונעם מושל, ליגט דערינען אַ כח [השפעה מהבעלים].

ל

ומוחק טעמא גופא הוא שרצה פרעה לשלוח ענלות משלו, להביא בהם יעקב ובניו. לפי שרצה להשפיע עליהם מכחו הרע, כדי להחליש ח"ו כח קדושתם

אַזוי ווי איך האָב געזאָגט די וואָך^{כט} [לבאר הטעם] פאַרוואָס 'פּרָעָה' האָט געשיקט 'וועגן'. [ווייל] ער האָט פּראָפּירט, ער האָט געקלערט [אָ] אפּשר אַז ער וועט שיקן 'זיינע' וועגן [מיט וואָס] מ'זאָל פירן יעקב אבינו מיט די קינדער מיט די אייניקלעך, דאָס וועט חלילה עפעס אַריינברענגען אין זיי [כח ההשפעה ח"ו משל פרעה].

לא

וכען זה מצינו במדרש קהלת, דחנינא בן אחי ר' יהושע נסע על חמור בכח הכישוף שעשה איזה מין, ואמר לו ר' יהושע דמכין שמתעורר כך כח של אותו החמור, אין אתה יכול לדור בארץ ישראל. וחזין שם שנקט כח 'אותו החמור', ולא כח אותו רשע, כי אף בהחמור של רשע יש בו מכח הרשע

א דבר פלא זעט מען אין מדרש, אין מדרש קהלת^{לא} פאַרנאָטל^ב.

זיז כל שהוא, כמ"ש (משלי כב, ו) חֲנֹךְ לְנֶעֶר עַל פִּי דָרְכּוֹ גַם כִּי יִזְקֶיךָ וְגו', ואמר אדם"ו זלח"ה, שמגיע להם הדבר הזה על אשר האכילים אבותיהם ממון של איסור הבא לידיהם, וכאשר הבנים נתפטמו מזה הנה מתעורר להם על ידי זה תאות רעות ופורקים עול התורה מעלימו, ואוחזין מעשי אבותיהם בידיהם. זה תוכן דבריו זלח"ה.

וכן כתב בספרו אגרא דפרקא (רמז קכו): אמר כבוד אדם"ו הרב הקדוש מהרמ"מ (מרימנוב), על מה שהוא מן התימה שאנחנו רואין כמה פעמים הילדים בקטנותם הולכים לבית רבם ומתמידים בלמוד תורתם, ומתפללים בכוונה ועונים איהש"ר ואמן, ומיישרים אורחותם, ואח"כ כשתגדלים מתהפכים ח"ו במדות גרועות, ומבטלים התורה והתפלה וכיוצא, ומאין יתהווה זה, הרי התורה שלמדו בקטנותם והוא הבל שאין בו חטא, היה מהראוי שתעמוד למשען להם ויוסיפו אומץ בנפשותם, כי מצוה גוררת מצוה. ואמר הוא ז"ל, שהוא על שאבותיהם האכילו אותם ממון גזל שסגילו על ידי משא ומתן שאינו באמונה, ונתפטמו באיסורים, ושכ להם לבשר מבשרם, ועל ידי זה נולדים תאות ומדות גרועות. והביא ראינו מופק העוף, על שנהנה מן הגזל לא נתקרב לגבי המזבח, כי לא לרצון יהיה, והגם שהעוף לא נצטוו הנה השי"ת שונא החמס, עד כאן דבריו. ונהנה אעפ"כ אין טענה לאדם לפטור מן הדין באמור שאבותיו גרמו לו לחטוא, כי כאשר יתגדל וישים אל לבו לקל אמונה, השי"ת יעזרה להם כל חלאה, ולא יאונה אליו כל אָן. ואברהם אבינו יוכיח, שגולד מטפת תרח ונתגדל אצלו, וכאשר שם לבו אל ה' והשי"ת מצא את לבבו נאמן, אמר לו לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך. (ו"ע שם ברמז פב).

^{כט} במסיבה להחזקת הישיבה ביום א' ויגש תשי"ט (נדפס בדברות קודש לדינער'ס ח"א, ובלשה"ק בחידו"ת למסיכות ח"א). פירוש: עגלות, וועגענער.

^{לא} בקהלת רבה (א, פסוק ח אות ד): חנינא בן אחי רבי יהושע [בן חנניה] אול להדיה כפר נחום, ועבדון ליה מינאי מלה [בכישוף], וְעָלֹן יִתִּיה [לארץ ישראל] רכיב חמרא בשבתא. אול לגביה יהושע חביביה [פירוש: דודן], ויהב עליו קִשָּׁח ואתסי. אמר ליה כיון דאיתער כך חמרא דההוא רשיעא, לית אתָּ כיל שרי בארעא דישאל. נחת ליה מן תמן לַבָּבֶל, ודמך תמן בְּשַׁלְמִיָּה [היינו לאחר כמה שנים, וכנראה הכוונה שעי' שלא נשאר בא"י, נתבטל מינה מה דאתער ביה מרכיבת ההוא חמרא, ונשאר גדול בתורה ומגדולי התנאים, וכמוכא להלן]



ברענגט ער עפעס אַ דָּבָר פֿלאַ [שהיה אצל התנא] רבי יהושע בן חנניה^ל, אַז חנינא זיין שוועסטער-זון^ל איז געקומען קיין אַרץ יִשְׂרָאֵל, ער איז זיין שוועסטער-קינד געווען^ל. האָט אים עפעס אַ מִין^ל האָט אים געטון עפעס, זעט אויס עֲנִינִי פִּישׁוֹף, [און] ער האָט אים אַריינגעשיקט [לארץ ישראל] מיט זיין אייזל [של המין, ובאופן וואָס] ער איז אַריינגעקומען צו פאָרן קיין אַרץ יִשְׂרָאֵל אום שַׁבָּת.

האָט ער אים געזאָגט [רבי יהושע לחנינא בן אחיו], אַם פֿגַע בָּךְ חֲמָרָא דְּהָאִי רְשִׁיעָא, אַז ס'האָט אין דיר באַגעגענט זיך דאָס אייזל פון דעם רָשָׁע, לִית אַתָּה יָכִיל שָׂרִי בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, קענסטו שוין נישט בלייבן אין אַרץ יִשְׂרָאֵל.

און ער איז אַוועק געגאַנגען, ער איז אַרויסגעגאַנגען פון אַרץ יִשְׂרָאֵל [צוריק] אין חוץ לְאַרְץ, און ער איז נסְתַּלֵּק געוואָרן בְּשָׁלוֹם.

לב

ער ברענגט [עוד במדרש], עֶבֶד לִיה מִלְתָּא, רבי יהושע בן חנניה האָט אים געגעבן אַ מִלְתָּא, און ער האָט אים אויסגעהיילט.

און ער האָט אים געזאָגט, אַז ס'איז אַזוי געשען, אַם פֿגַע בָּךְ חֲמָרָא דְּהָאִי רְשִׁיעָא, קענסטו נישט בלייבן אין אַרץ יִשְׂרָאֵל.

אַזוי שטייט אין מדרש רבה אין קהלת.

לג

איז דאָך אַ פֿלאַ, [דלכאורה] זאָל ער זאָגן אַז וועגן 'דעם רָשָׁע' [אַלִּיין], ווייל 'ער' האָט געטון [עניני כישוף להעלותו], צי וואָס. וואָס זאָגט ער עפעס 'חֲמָרָא דְּהָאִי רְשִׁיעָא'. וואָס זאָגט ער נישט אַם פֿגַע בָּךְ 'אֹתוֹ רָשָׁע', וואָס זאָגט ער עפעס 'חֲמָרָא', ער כאַפֵּט זיך עפעס אָן אין דעם אייזל.

איז דען דער פעלער געווען פון דעם אייזל.

לד

[אמנם לדרכינו] זעט אויס אַז טאַקע 'דאָס' איז געווען [אויך דער פעלער], אַז ער איז געקומען מיט אָן אייזל פון אַ רָשָׁע.

אַז ער איז געקומען אַהין צו פאָרן, מיט אַ זאָך וואָס ס'ליגט דערין אַ פֿח פון אַ רָשָׁע, קען ער נישט בלייבן אין אַרץ יִשְׂרָאֵל.

אַזוי זעט מען [מדברי המדרש]^{לז}.

^{לב} פירוש בתחלת הקהלת רבה [קרוך לתחילתו].

^{לג} והוא סתם רבי יהושע במשנה, מתלמידי רבי יוחנן בן זכאי, שהיה אב בי"ד בימי רבן גמליאל הנשיא.

^{לד} הנקרא בגמרא חנינא בן אחי ר' יהושע [ושמו חנינא הוא על שם זקנו אבי רבי יהושע]. וגם הוא היה מגדולי התנאים ונעשה אחר כך ראש בית דין בפומבדיתא, כמבואר בגמרא סנהדרין (לב:). תנו רבנן צדק צדק תרדף, הלך אחר בית דין יפה וכו', אחר רבי אליעזר ללוד וכו', אחר רבן גמליאל ליבנה וכו', אחר חנינא בן אחי רבי יהושע [כן הוא גירסת הגר"א] 'לגולה' [פירש"י בפומבדיתא שנקרא גולה], אחר רבי לבית שערין, אחר חכמים ללשכת הגזית. והוא סתם חנניה שבבביתא, כמבואר בגמרא עירובין (מג:). ועיין בכל זה בספר היוחסין (מאמר ראשון, ערך ר' יהושע בן חנניה), ובסדר הדורות (ג"א תתל"ג, ותנאים ואמוראים אות ח), ועוד.

^{לה} בלשון אידיש נקרא כל 'פלימעניק' בלשון 'שוועסטער קינד', אפילו בכך אכיו.

^{לו} אפיקורוס וצדוקי.

^{לז} ועיין ביואל משה (ב, קמ) שמביא דברי המדרש ומסיים עליו וז"ל: ומבואר בזה, כיון דאיתער ביה חמורו של הרשע, אף שבא אחר כך לגביה דרבי יהושע חביביה שהיה בכחו להגן עליו ברוחניות ובגשמיות, מכל מקום לא הועיל, כיון שבא לארץ ישראל בחמורו של אותו רשע, ולא מצא לו תקנה אלא לצאת מן הארץ. וככה עשה, ונפטר בבבל בשלום. וקל וחומר לארץ ישראל בנהגות הציונים, ונופל ברשתם רח"ל, ועוקרין



לה

על כל פנים [דברי האגרא דכלה] דאָס איז באמת נאָך מבואר אין מדרש רבה, [במה שאמר] **אם פגע בך חמרא דהאי רשיעא לית אתה שרי** [בארעא דישראל].
על כל פנים [פון דעם] זעט מען [אז] דאָס האָט אַ כַּח [מהבעלים, ווייל] כַּח הפועל **בנפֿעל**, אזוי ווי דער אגרא דכלה זאָגט.

לו

וכעין זה כתב הרמ"ע בביאור הפסוק והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים, והכוונה שיש חילוק גדול בין בהמות של ישראל לבהמות של מצרים.
ס'שטייט אין רמ"ע מפאנו, זאָגט ער אויך כעין זה אין עשרה מאמרות^ל, **והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים** (וארא ט, ד), **ס'וועט זיין עפעס א 'צווישנשייד' צווישן מקנה ישראל און מקנה מצרים**, דאָס האָט אַן 'אנדערן' כַּח.

לז

וְזִי הָרְאוּת, הכירו והבחינו בכל חפץ את כח הבעלים. ועבור זה היה אצלם חשיבות גדול כשבא לידם חפץ של צדיק [און די] **זִי הָרְאוּת**, **די גרויסע קדושים**, **די האָבן** [דאָס] **דערקענט** [בחפצים של איש צדיק]. **אַבער אוודאי אַן אנדערער**, **סָתם** [א מענטש] **דערקענט דאָס נישט**.
זיי האָבן דערקענט [אפילו] **אין די חפצים**, **אין בהמות**, **אין ממוֹן**. **אַלעס האָבן זיי דערקענט פון 'וואו' ס'שטאַמט**, **צי ס'איז פונעם מקור הקדושה**, **צי 'נישט' פונעם מקור הקדושה**. **ווי ס'איז ידוע ביי די גאָר גרויסע**, **זיי האָבן דאָס דערקענט**.

לח

איבערדעם איז דאָך דאָס אַ 'חשיבות' געווען, אַ חפֿץ וואָס שטאַמט פון אַ צדיק.
ווייל ס'ליגט דערינען אַ כַּח – פֿרָגְלִי הַבְּעָלִים – אזוי ווי איך האָב פריער געזאָגט.
[וזכי הראות] **זיי האָבן דערקענט**^{לט}.

לט

שוב קושיא א (באופן שני)
והנה מלבד העגלות ששלח יוסף, שלח גם בהמות להיות מוליכי העגלות, ובודאי היה נשפע בהבהמות מכח קדושת יוסף. וכן אף בהעגלות עצמם שהם כלים דוממים. ומכל זה הכיר והבחין יעקב את גורל צדקתו של יוסף ממילא מיט דעם קאָן מען פֿאַרשטיין על פי פֿשוט [דברי המדרש פליאה שבקושיא א].
ווען יוסף הצדיק האָט געשיקט די עגלות, האָט ער דאָך [עס] געשיקט מיט חמורים אויכעט, זיי זענען דאָך נישט געגאָנגען 'אַליין' די עגלות, האָט דאָך געמוזט

מהם כל האמונה והתורה^ק, אוי להם ולנפשותם של כל אלו המסייעים לזה, להחניף את הציונים. גדול עונם מנשוא עד לב השמים. והשי"ת ירחם על עמו ועל ארצו בב"א.
וכן בעל הגאולה ועה"ת (סימן צא) מסיים רבינו על זה וז"ל: מבואר מזה עד כמה גדולה הזיקה וסכנה להנות ממינים וממעשיהם, שהרי על שבא חנינא לארץ ישראל על ידי חמור של מינים ונהנה מהם, ואף על פי שהיה שלא ברצון ושלא במתכוון וכו'. הרי לך מבורר דהנהנה מן המינים, לא ימלט שלא יכנס בו מארס המינות, וכמעט לית ליה אסֶתא. והחי יתן אל לבו. ומכל שכן לענינינו, הנהנה מהם בדבר הנוגע לרוחניות, בלי ספק נוגע הפגם עד דכדוכה של נפש, והשומר נפשו ירחק מזה. [נעיין בזה גם בדברי יואל לך [עמוד רפא] וחיי שרה [עמוד תקח], ובס"ג שבת זוהמ"פ תשס"ז [לשון קדשו קונטרס קפז]].

^{לח} **בעשרה מאמרות** (מאמר חיקור דין ח"ב, סוף פרק זי), **והובא בילקוט ראובני פרשת ויצא** (אות קנט) וז"ל: **כשפסקו זוהמתן של ישראל, פסקו זוהמתן של בהמתן, כטעם והקשבים הפירי יעקב, כן והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים**. **עשרה מאמרות**. [נעיין מזה בדברי רבינו בס"ג ויצא תשכ"ז [לשון קדשו קונטרס רפז ח"א, אות פה-צז]].

^{לט} **נעיין באורך במושעין של ישראל** (ח"ג, פרק כז) **בענין חביבות חפץ של צדיקים אצל רבינו, ואכמ"ל**. גם ידוע מכמה עובדות לאין שיעור גדול כחו של רבינו להרגיש 'בממוֹן' לידע מקורו וכוחו, והיה לו עבודה גדולה בזה לחלק כמה סוגי ממוֹן, והדברים ארוכים וידועים ואכמ"ל.



זיין עפעס 'נושאי' העגלות, ווער ס'זאל פירן די עגלות. [ווי] ס'שטייט דאך [מפורש כן] אין פסוק (מה, כג), [עשרה חמרים נשאים משוב מצרים] ועשר אתנת נשאת בר ולחם ומזון. ס'איז געווען [אויך] חמורים וואס האבן געפירט [די וועגענער], די נושאי העגלות. ממילא ס'קאן טאקע זיין [קישור הדרש והפשט שבקושיא ב], 'עגלה' איז לשון 'עגלה', ס'איז געווען עגלים [בהמות] וואס זיי האבן געפירט די עגלות, ס'איז ביידע אמת [הדרש והפשט].

מ

נאָר אפילו אין די עגלות אליין [שהם דוממים] האָט מען געקאָנט דערקענען.

מא

[אזוי ווי] חמורו של רבי פינחס בן יאיר, אז ס'איז געווען אזא שנוי, [בחמורו] פון רבי פינחס בן יאיר, אדער פון אברהם אבינו, בהמות, ווי דער מדרש זאגט (כדלעיל באות כא) אז ס'איז געווען א הכרח אז ס'זאל זיין אנדערש פון אנדערע בהמות.

מב

ממילא די גרויסע קדושים וואס זיי זענען אלעס, האבן דאך דאס דערקענט [בעגלות אשר שלח יוסף].

קאָן מען פאַרשטיין [דברי המדרש פליאה, ווייל] ער [יעקב אבינו] האָט דערקענט אין די עגלות די תכונה פונעם בעל הבית, האָט ער דערקענט אין די עגלות אז יוסף הצדיק איז זיין פונעם חטא פון אשת פוט־פרע, [ווייל] ווען נישט העט עס נישט 'אזא פנים' געהאט [לטובה].

[און] דאָס האָט אָן אנדערער נישט געקענט וויסן, טאקע נאָר יעקב אבינו^מ.

מג

הקדמה לשוב קושיא ב (לאופן השני)

נאָר וואָס דער שייכות איז מיט עגלה ערופה [לפי אופן זה השני], קען זיין דאָס איז טאקע די זעלבע זאך.

מד

בענין הסימן שמסר יוסף בענין פרשת עגלה ערופה, מכאור בבעלי התוספות הכוונה בזה, דבשעה שלווה יעקב את יוסף אמר לו פרשה זו בכדי לתת לו מעט על מה שמלווה אותו, כי מצות הלויה נלמד מאותה פרשה, דכתיב ביה וענו ואמרו דינו לא שפכו את הדם הזה, ופירשו חכמי"ל שלא פטרנוהו בלא מזונות ובלא 'לוי' דאָס ענין דערפון, אזוי ווי ס'שטייט, די בעלי התוספות^{מא} ברענגט דאך דעם מדרש^{מב} [המובא ברש"י דסימן מסר להם יוסף במה היה עוסק כשפירש מיעקב, בפרשת עגלה ערופה, ופירשו התוס'] פארוואס ער האָט פירש געווען [מיסוף] מיט די פרשה פון עגלה ערופה. זאגט ער, ער איז אים געגאנגען באַלייטן^{מב} [יעקב ליסוף], האָט ער אים געפרעגט וואָס

^מ כדלעיל (באות ט) שהיה בקי בדקדוקי עבודה זרה יותר מכולם, והבין וראה בעגלות יוסף שהם נקיים מכל זה, וגם הכיר מהותו של יוסף עצמו מזה.

^{מא} בדעת זקנים לבעלי התוספות (מה, כז): ויִדְבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל דְּבָרֵי יוֹסֵף. פירש רש"י, סימן מסר להם כשפירש ממנו היה עוסק בפרשת עגלה ערופה. וצריך פירוש לפירושו, והכי רוצה לומר, כי כשפירש מאביו היה מלכה אותו, כדכתיב (וישב לו, יד) וישלחהו [מעמק חברון], שהוא לשון לויה, כמו וישלחו (לך יב, ט) דכתיב גבי אברהם דמתרגמינן ואלויאיו. ואמר לו יוסף חזור בך, ואמר לו יעקב, בני, גדולה לויה שעליה נתוספה פרשה אחת בתורה, דכתיב דינו לא שפכו, [ודרשו חכמי"ל] וכי תעלה על דעתך שבית דין שופכי דמים, אלא לא דאינוהו ופטרנוהו בלא לויה, הא אם ראוהו ולא לוהו מעלה עליהם כאילו שפכו דמים, והיינו פרשת עגלה ערופה שהיה עוסק בה. ויש אומרים שהיה עוסק בעגלה שמושכת בקרון, וקשה לשני הפירושים לפרש עגלות לשון עגלה, לכן נראה לפרשת בפרשת עגלות המשכן דכתיב (נשא ז, ג) שש עגלות צב.

^{מב} פירושו 'באגלייטן'. ורבינו היה רגיל לומר 'באלייטן' כשהמדובר ביה מן ללוות את החי. וכן הוא מנהג בית



איז דאָס באַלייטן, ער האָט געפרעגט פאַרוואָס ער איז זיך מַטְרִיחַ [אז] ער גייט מיט אים מיט, האָט ער אים געזאָגט [ווייל] אין די פֿרשָה פון עגְלָה ערופָה שטייט (דברים כא, ז) [נענו וְאָמְרוּ] יִדְּינוּ לֹא שִׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה, [ונדרשו חז"ל] מַגְּ וְכִי סָלָקָא דַּעְתָּךְ שְׁבִית דִּין שׁוֹפְכֵי דָמִים הֵם, אֵלָא שְׁלֹא פִטְרְנוּהוּ בְּלֹא לִוְיָהּ. פון דאָרטן דרינגט זיך די גמרא אַרויס די גאַנצע מַצְוָה פון לִוְיָהּ, [וסגולת המצוה היא] ווי די גמרא זאָגט מִדְּ כָל הַמַּתְלִוָה אֵינּוּ נִזְקִין, [און] די גמרא זאָגט דאָךְ מִה 'גרויסע זאכן' אויף די מַצְוֹת לִוְיָהּ. [ובזה נתן יעקב טעם ליוסף דלכן] האָט ער אים מְלִוָה געווען.

איבערדעם האָט ער אים פֿורש געווען מיט [פרשת] עגְלָה ערופָה, ווייל ער האָט פֿורש געווען מיט מַצְוֹת לִוְיָהּ.

מה

והנה בענין מצות הלוייה דרק הבאר שבע, למח לא הועתק דין זה במור ובשלחן ערוך. והלא הפליגו בממרא בגדל שבר המצוה, ושכל המתלווה אינו נזוק, וגם הרמב"ם העתיק זה

דאָס ענין פון מַצְוֹת לִוְיָהּ.

דאָ אין באר שבע האָב איך געזען, דער באר שבע^מ אין מסכת סוטה^מ פלאָגט זיך [על הטור ושלחן ערוך, דהנה] די גמרא זאָגט דאָךְ ס'איז אַזאַ גרויסע זאך די מצות לִוְיָהּ, און דער רמב"ם^מ ברענגט עס אויך. נאָר אַ פֿלאַ, דער טור און אין שלחן

דיוקוב וראפשיץ שהיו נוהרים לומר דוקא כן, כדי לדבר בלשון נקיה, שלא להזכיר הלשון באגלייטן על החיים, כיון שהוא לשון שמזכירין על הלויית בר מינן רח"ל [ועיין בספר והייתם לי סגולה, ערך לשון נקיה]. ויתכן שרבינו קיבל כן מבית חמיו הרה"ק מפלאנטש זי"ע, שהיה מבית ראפשיץ ודיוקוב. או אולי היו נהיגין כן גם בבית אבותיו.

^מ במשנה סוטה (מ:ה): זקני אותה העיר ורוחצין את ידיהן במים במקום עריפה של עגלה, ואומרים יְדִינוּ לֹא שִׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ, וכי על דעתנו עלתה שוקני בית דין שופכי דמים הן, אלא שלא בא על ידיו ופטרנוהו בלא מזון, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה. [וכן הוא בגמרא שם (לח: מו:)].

^מ בגמרא סוטה (מו:): אמר רב יהודה אמר רב, כל המלוה את חבירו ארבע אמות 'בעיר', אינו נזוק. רבינא אלויה לרבא בר יצחק ד' אמות בעיר, מטא לידיה היחיא ואתציל. • תנו רבנן, הרב תלמיד עד עיבורה של עיר, חבר לחבר עד תחום שבת, תלמיד לרב אין לו שיעור, וכמה, א"ר ששת עד פרסה. ולא אמרן אלא רבו שאינו מובהק, אבל רבו מובהק שלשה פרסאות.

^מ בגמרא סוטה (שס:): תניא היה רבי מאיר אומר, כופין ללויה, ששכר הלויה אין לה שיעור, שנאמר (שופטים א, כד) וַיִּרְאוּ הַשְּׁמֵרִים אִישׁ יוֹצֵא מִן הָעִיר וַיֹּאמְרוּ לוֹ הֲרָאנוּ נָא אֶת מְבוֹא הָעִיר וְעֵשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד, וכתוב (שם, כה) וַיָּקָם אֶת מְבוֹא הָעִיר. ומה חסד עשו עמו, שכל אותה העיר הרגו לפי חרב, ואותו האיש ומשפחתו שלחו, וַיִּלְךְ הָאִישׁ אַרְץ הַחֲתִים וַיִּבֶן עִיר וַיִּקְרָא שְׁמָהּ לוֹ הוּא שְׁמָהּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה (שם, כו). תניא היא לוח שצובעתו בה תכלת, היא לוח שבה סנחריב ולא כלכלה, נבוכדנצר ולא החריבה, ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בה, אלא זקנים שבה בזמן שדעתן קצה עליה יוצאין חוץ לחומה והן מותים. והלא דברים קל וחומר, ומה כנעני זה שלא דיבר בפיו ולא הלך ברגליו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות, מי שעושה לויה ברגליו על אחת כמה וכמה וכו'. • אמר רבי יהושע בן לוי, המהלך בדרך ואין לו לויה, יעסוק בתורה, שנאמר (משלי א, ט) כִּי לִוְיָתָן חָן הֵם לְרֹאשֶׁךָ וְעֵנְקִים לְגִרְתֶּךָ. • ואמר ר' יהושע בן לוי, בשביל ארבעה פסיעות שלוה פרעה לאברהם, שנאמר (לך יב, כ) וַיֵּצֵא עֲלָיו פָּרְעֹה אֲנָשִׁים [וַיִּשְׁלְחוּ אֹתָן] וגו', נשתעבד בבניו ארבע מאות שנה, שנאמר (שם טו, יג) וַיַּעֲבֹדוּ וַעֲנוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. (המשך הגמרא כאן מובא לעיל בהערה הקודמת).

^מ חבירו הגר' יששכר בער איילינבורג זצ"ל, אב"ד ור"מ מחוז פרויזאל שבאיטליא, תלמיד הלבוש והסמ"ע, ורבו של הבינה לעתים והגידולי תרומה. נרפס לראשונה בשנת שע"ד, בהסכמת הלבוש ומהר"ל מפראג.

^מ בבאר שבע על הש"ס (סוטה מו:): כופין ללויה, ששכר הלויה אין לה שיעור כו'. כל דיני לויה כתבן הרמב"ם ז"ל בריש פרק בתרא דהלכות אבל (יד, ב), וכן כתבן הסמ"ג בהלכות אבל (עשה דרבנן ב') והסמ"ק בסיומן מ"ו. אבל הטור ושאר המחברים האחרונים השמיטן, ולא ידענא למה. • ואפשר משום דבזמן הזה אין נוהגין דיני לויה, מפני שכל הדרכים הם בחזקת סכנה טפי ממה שהיו בימי חכמי הגמרא, כמו שכתבו התוספות בפרק בתרא דכתובות (ק:): גבי הוא אמר לעלות לארץ ישראל כו', אינו נוהג בזמן הזה, שאיכא סכנת דרכים. שאין אדם חייב למסור עצמו לסכנה בעבור לויה, משום חידוך קדמיין. כן נראה לי.

^מ ברמב"ם (אבל יד, ב-א): שכר הלויה מרובה מן הכל, והוא חק שחוקקו אברהם אבינו, ודרך החסד שנהג בה,



ערוך, די פוסקים, קיינער ברענגט עס נישט. [וקשה למה לא הביאו בטור ושלחן ערוך גם הלכה זו] ^{מט}.

נייט ער זיך [לתרץ, כי] אפשר פארדעם, ווייל היינט איז א ספנה, איז מען זיך נישט מחויב מספן צו זיין.

מו

והבאר שבע מתרץ, דאפשר משום דבזמן הזה אין נוהגין דיני לוויה, מפני שכל הדרכים הם בחזקת סכנה מפני מבזמן הגמרא, ואין אדם חייב למסור עצמו לסכנה בעבור זה, משום דחייך קודמין, וכעין שכתבו התוספות בענין ישוב ארץ ישראל ברענגט ער, אז ס'איז אזוי ווי ס'שטייט אקעגן [ישוב] ארץ ישראל וואס דער רבינו חיים זאגט^י [שאינו נוהג עתה, ובתוספות כתבו הטעם] אז היינט איז א ספנת דרבים, [ולכן לא נדחור עתה גם במצוה זו של 'לוייה'].

מו

אבל תירוצו קשה, דלא מצינו שהיה עתה יותר סכנה בדרכים ממה שהיה בזמן הגמרא, והתוספות מיידי רק מנסיעה לארץ ישראל שזה הוכרח להיות או בים או במדבריות שהם באמת מקום סכנה, אבל לא בסתם דרכים מעיר לעיר. וכל שכן בתוך העיר עצמו, שגם שם מתקיים מצות לוויה, ואבתי קשה למה לא העתיקו דין זה אבער ס'איז נישט צו פארשטיין, [שהרי סתם דרכים] דאס איז אנדערש [מנסיעה לארץ ישראל].

[ווייל] צו פארן [לארץ ישראל, איז] אויפן וועג, אויפן וואסער אויף די שיפן, אדער אין די מדבריות, איז [טאקע] א ספנה.

אבער מתלנה זיין על כל פנים אין שטאט, דאס הייסט דאך אויך לוייה, [ללוותו] ביז צו די [סוף] שטאט, [שהרי] ס'איז לעולם [מצותו גם ללוות עכ"פ ד' אמות] בעיר^{יא}, [ונמצא כי] ס'דארף נישט האבן עפעס שייכות מיט קיין ספנה, [ואינו מובן] וואס עפעס איז היינט אנדערש [מבזמן הגמרא בענין זה].

ס'שטייט נישט [אין ערגעץ] אז ס'איז היינט אנדערש ווי פארצייטנס, [אז] ס'איז מער ספנה ווי פריער. [ואדרבה] סתם [דרכים ואפילו] מעיר לעיר איז גארנישט שכיח קיין ספנת דרכים [בזמן הזה], ס'איז נאך ווייניגער [ספנה] ווי ס'איז געווען פריער [כי הדרכים מיושבים ומתוקנים יותר. ואם כן לתרץ כדבריו] אז וועגן דעם זאל עס נישט שטיין [בשלחן ערוך, און] זאלן עס נישט ברענגען די פוסקים, איז א פלא. איבערדעם [אז ווייל] ס'זאל זיין א השתנות [בזמן הזה] וועגן 'ספנה' ^{יב}?

מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן, ומלוה אותן. וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה וכו', ולויים יותר מהכנסתן, אמרו חכמים כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים. כופין ללויה כדרך שכופין לצדקה, ובית דין היו מתקנין שלוחין ללוות אדם העובר ממקום למקום, ואם נתעצלו בדבר זה מעלה עליהם כאילו שפכו דמים. אפילו המלוה את חברו ארבע אמות, יש לו שכר הרבה. וכמה שיעור לוויה שחייב אדם בה, הרב לתלמיד עד עיבורה של עיר, והאיש לחבירו עד תחום שבת, והתלמיד לרב עד פרסה, ואם היה רבו מובהק עד שלש פרסאות.

^{טז} וז"ל בחידושי תורה תשט"ז (עמוד רפ) ליל שב"ק בשלח: והפוסקים לא הזכירו מצוה זו, רק בדרכי משה (ח"מ תכו, א) ובסמ"ע (שם תכו, יא) הביאו [ללוות עכ"פ ד' אמות], אבל בטור ושלחן ערוך אינו מוזכר. [ונכן נזכר זה בדברי העינין יעקב, המובא להלן בהערה נב. אבל גם הם הביאו רק הדין ללוות ד' אמות בעיר, אבל ללוות גם עד חוץ לעיר, אינו מובא כלל].

^י בתוספות כתובות (קי: ד"ה הוא): הוא אומר לעלות כו'. אינו נוהג בזמן הזה, דאיכא ספנת דרכים. והיה אומר רבינו חיים, דעכשיו אינו מצוה לדור בארץ ישראל, כי יש כמה מצות התלויות בארץ, וכמה עונשין דאין אנו יכולין ליהרהר בהם ולעמוד עליהם. [ונביאור דברי התוספות עיין באורך ביוראל משה (מאמר ב)].

^{יג} כמבואר בלשון הגמרא סוטה דלעיל (בהערה מד).

^{יב} ובחידושי תורה תשט"ז (עמוד רפ) ליל שב"ק בשלח, הזכיר רבינו ענין קושיא זו בשם העינין יעקב (על העין יעקב,



מח

אמנם מה שנראה לי בזה, דהוא על פי דברי הנועם אלימלך פרשת בשלח שמחדש דכשם שיש שמירה וטובה כשהצדיק מלווה, כן יש חזק והפסד כאשר ריקן או רשע הוא מלווה, שלא יורבק בו ממדותיו שאינם הגונים נאָר וואָס דען, ס'קען זיין [לדרכינו], יציבא מילתא [על פי פנימות הדברים].

[דהנה] אַ דבר פלא שטייט אין נועם אלימלך.

דער נועם אלימלך זאגט²¹ [אויפן פסוק] וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרָעָה אֶת הָעָם - אין פרשת בשלח - זאגט ער [אז] מִצֹּת לִוְיָהּ איז פאר דעם גוט, ווייל - זאגט ער - אַז אַן ערליכער איד אַ צדיק איז מְלֹה, גייט מיט אים מיט דער ניצוץ הַקָּדוֹשׁ פון דעם מְלֹה, און דער ניצוץ הַקָּדוֹשׁ היט אים דערנאָך אַפּ, אויפן וועג.

אַז דער מְלֹה איז אָבער נישט קיין פֿעל מְדוּת, נישט קיין ערליכער איד, אַז 'ער' גייט מיט אים מיט אין וועג, [איז] אַדְרָבָה שאָדט אים נאָך דער לִוְיָהּ. [כי על ידי הלווייה] גייט מיט אים מיט דער כַּח פון דעם מְלֹה, [און] אַז דער איז אַ נידעריגער מענטש שאָדט אים זיינע מְדוּת, גייט חֲלִילָה מיט אים [דער כח, און] דער כַּח שאָדט אים דערנאָך, אויפן וועג. - אזוי זאגט דער נועם אלימלך, אַ פֿלא.

מח

ובזה מפרש שם הפסוק וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרָעָה אֶת הָעָם, דלפי שפירעה ליווה את העם, על כן נגרם מזה כי לא נחם אֱלֹקִים דָּרָךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים, פֶּן יִנָּחֵם הָעָם וְגו'

מיט דעם טייטשט ער [דעם פסוק] וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרָעָה אֶת הָעָם וְלֹא נָחֵם אֱלֹקִים דָּרָךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים, פֶּן יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרֵימָה.

ווייל ס'שטייט דאָךְ²² אַז פְּרָעָה האָט זיי מְלֹה געווען, ס'איז דאָ איין פֿשט דאָרטן, דער מכילתא זאגט דאָךְ²³ [אויף וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרָעָה] אין שְׁלוֹחַ אֶלָּא לְשׁוֹן לִוְיָהּ.

סוטה (שם). - וז"ל העיון יעקב שם: כל המלוה את חבריו אפילו ארבע אמות בעיר אינו ניוזק. הבאר שבע כתב וז"ל הטור ושאר מחברי אחרונים השמיטו דינים אלו, ואפשר משום בדומן הזה אין נוהגין דין לוייה מפני שכל הדרכים הם בחזקת סכנה מאד, ואין אדם חייב למסור עצמו לסכנה בעבור לוייה, משום דחייך קודמין, עכ"ל. ודבריו דחוקים, דמכל מקום היה להם לומר שעכ"פ ילוה ד' אמות, כדי להציל חבריו מסכנת דרכים השכיח. ○ ובאמת הדרכים מה שהסמ"ע סוף שו"ע לחושן משפט בסוף סימן תכ"ז כתבו דין לוייה. וכתבו: מצאתי, האידיא אין נוהגין ללוות עד פרסה, משום דמוחלים על כבודם. ויש לילך עמו או עם חבריו עד השער או לפחות ד' אמות, עכ"ל עיין שם. ○ ולי נראה הטעם, כיון דעיקר הלויה הוא להראות את הדרך אשר ילך בה, כדמשמע הכא בש"ס, ועכשיו כל הדרכים מיושבים ומצויינים לכיון הדרך, די בלויה בעיר ד' אמות.

²¹ בנועם אלימלך פרשת בשלח: או יאמר וַיְהִי בְשַׁלַּח [פרעה] כו'. דאיתא בגמרא (סוטה ג:) ההולך בדרך ואין עמו לוייה, יעסוק בתורה. ולכאורה הלא בלאו הכי הוא מחויב תמיד לעסוק בתורה, כמאמר התנא (אבות ג, ד) המהלך בדרך ומפנה לבו [לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו] כו'. ○ ונראה לי ליתן טעם למצות לוייה, כשהצדיק מלוה את חבריו, הם מתקשרים זה בזה בקדושתם, ונעשים משפט בסוף סימן תכ"ז כתבו דין לוייה. וכתבו: מצאתי, האידיא משמר את חבריו בדרך כאילו הוא עצמו עוסק בתורה, מחמת התקשרותם. אבל מי שאין עמו לוייה, צריך בעצמו לעסוק בתורה. ○ זה הוא כשהצדיק הוא המלוה. אבל אם הוא איש נעצב וריקן, אין תועלת לזה כמה שזה מלווהו, ואדרבה הוא מכניס בו עצבותו, ומפסיקו יותר מקדושתו שיש בו. ○ וזהו וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרָעָה, רוצה לומר מחמת שפירעה שלח את ישראל מחמת הצרות שנגעו בו, דכל מקום שנאמר וַיְהִי אינו אלא צרה, ומחמת זה הכניס את ישראל גם כן בעצבות, ולכן וְלֹא נָחֵם אֱלֹקִים כו'. כי אם לא היה פרעה מלוה אותם, היה השי"ת מוליכם דָּרָךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים, כי קדושתם היה משמרת אותם. אבל מחמת פרעה שהפסיקם מקדושתם בעצבותו, לא רצה השי"ת להוליכם דָּרָךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים, פִּי קָרוֹב הוּא, רוצה לומר זה קאי אפרעה, מחמת שעתה מקרוב הלך פרעה מאצלם, והיה עדיין רושם עצבותו בהם, ולכן וַיִּסַּב [אֱלֹקִים אֶת הָעָם דָּרָךְ הַמִּדְבָּר] כו', וק"ל.

²² במכילתא (ריש בשלח, בהקדמה): ויהי בשלח [פרעה]. אין שילוח בכל מקום אלא לווי, שנאמר (ויירא יח, טז) וַאֲבָרְקָה הֵלֵךְ עִמָּם לְשַׁלְחָם, וַיִּשְׁלַחֵם יִצְחָק (תולדות כ, לא).

וכן הוא בשמות רבה (כ, ג): (א) וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרָעָה, וכי פרעה שלחם, בלעם אמר (בלק כג, כב) קל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם וכאן כתיב וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרָעָה. אלא מלמד שהיה פרעה מלוה אותם, ואמר להם התפללו ובקשו עלי רחמים, שנאמר (כא יב, לב) גַּם צֹאנְכֶם גַּם בָּקָרְכֶם קָרוֹב אֶפְשָׁר דְּבִרְתָּם לִלְכוּ וּבִרְכָתָם גַּם אֹתִי. ואין שילוח האמור



זאגט ער (בנועם אלימלך, ויהי 'בשלה' פרעה את העם), ווייל 'פרעה' האט זיי מלוה געווען, איבערדעם האט מען מורא געהאט פון ינחם העם בראתם [מלחמה] וישבו מצרימה, די אלע זאכן¹¹ זענען געווען ווייל 'פרעה' האט זיי מלוה געווען, פרעה איז געווען א רשע און 'ער' האט זיי מלוה געווען, האט ער אין זיי אריינגעברענגט אזא כח. [אבער] ווען נישט די לוי' פון פרעה, העט דאס נישט גיווען געווען די אלע זאכן. מיט דעם זאגט ער [לפרש] ויהי' איז לשון וי, [אז] בשלה פרעה את העם, [ווייל דורך] דעם וואס ער האט זיי מלוה געווען, דורכדעם איז געווען אזוי [ולא נחם אלקים וגו'] פון ינחם העם וגו'.

ג

טוט ער דאך אויף גאר עפעס א נייעס¹² גאר אין דער 'הלכה' פון לוי, אז ס'מוז זיין אן ערליכער איד דערצו. אבער חלילה א רשע [לא שייך אצלו מצוה זו, ווייל] דעמאלטס שאדט אים נאך די לוי'.

נא

ביאור הפסוק בפרשת עגלה ערופה: ונגשו חכהנים בני לוי וגו' ולפי דבריו יש לפרש הטעם למה אצל פרשת עגלה ערופה האריכה התורה במעלת הכהנים כי כם בחר ה' לשרתו ולכרם בשמו וגו', מה שלא מצינו בשאר מקומות שבתורה כשהזכיר את הכהנים מיט דעם קאן מען פארשטיין [וואס] ס'שטייט אין פסוק ביי די עגלה ערופה (דברים כא, ה), ונגשו חכהנים בני לוי כי כם בחר ה' לשרתו ולכרם בשמו ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע, וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה [וגו']. [וקשה דהלא] אסאך מאל ברענגט מען אינעם פסוק [וועגן] די כהנים, [וכגון] זיי ווערן נזכר די כהנים ביי תרומה, און ביי עבודה, און אין ערגעץ זאגט ער נישט 'דעם טיטל' ווער די כהנים זענען, אז זיי זענען פי כם בחר ה', מ'האט זיי בוחר געווען [לשרתו] ולכרם בשמו, ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. [און פארוואס] פונקט דא ביי דעם, רעכנט ער זיי אויס דעם 'טיטל', די תוארים 'ווער' די כהנים זענען. [והרי] מ'ווייסט דאך ווער די כהנים זענען, ס'שטייט דאך ערגעץ [אנדערש שהם עובדי העבודה, והמברכים בשמו את ישראל]. וואס דארף ער דא זאגן ווער זיי זענען.

נב

אמנם לפי שלמד הכתוב בכאן ענין מצות לוי, באומרו ידינו לא שפכו את הדם הזה, לכן הקדימה התורה דרך אצל צדיקים ומשרתי ה' ככהנים, יש מעלה וסגולה השמירה במצוה זו נאך [ווייל] ער וויל מיר דא דערציילן [שהם יאמרו] ידינו לא שפכו את הדם הזה, פארוואס, ווייל לא פטרנוהו בלא לוי, איבערדעם שטעלט ער אן הקדמה, ווער קאן דען זאגן אז דורכדעם ווייל ס'איז נישט געווען קיין 'לוי' האט ער חלילה גורם געווען אז ער איז נישט 'אפגעהיטן' געווארן, דאס קענען נאך זאגן די כהנים [שהם

כאן אלא לוי, שנאמר ואברהם הלך עמם לשלחם.

ובתנחומא בשלח (סימן א): בשלח [פרעה]. שילוח הזה לוי, כמה דאת אמרת ואברהם הלך עמם לשלחם, וכן הוא אומר (ותלדות שם) וישלחם יצחק ויכלו וגו'. ולמה פתח הכתוב בלשון הזה, הפה שאמר לא אשלח, חזר ואמר (וארא ת, כד) אנכי אשלח אותכם, לכך פתח ויהי בשלח [פרעה].

¹¹ ולא נחם אלקים וגו', פון ינחם העם בראתם מלחמה וגו'.

¹² פירוש: דבר חידוש.



הצדיקים], ווייל וְעַל פִּיהֶם יְהִי כָּל רִיב, [און] ווייל זיי זענען לְשָׁרְתוֹ וּלְכַרְךָ בְּשָׁמוֹ, [והללויה שלהם מועיל לשמירה].

אָבער ביי אַן אַנדערער קען מען דאָס נישט זאָגן, וואָרן [שהרי יתכן] ס'איז בעסער אַז ער נישט מְלָוָה.

נג

המשך ההקדמה לשוב קושיא ב (באופן שני)

ומטעם זה יש לומר דלכן לא העתיקו דין זה בטור ושלחן ערוך, דשם נכתבים רק הדינים המסורים לכל אדם, אבל לא כן במצות לוי, דהוא תלוי לפי מהות ומדרגת האיש המלווה

איבערדעם קען זיין [בישוב קושיית הבאר שבע], ווייל די מְצוֹת לְוִיָּה, ווייל ס'איז שוין תְּלוּי אין דעם מְלָוָה, ס'איז נישט יעדערער גלייך, איבערדעם האָט מען עס נישט מַעֲתִיק געוועזן [להלכה, בטור ושלחן ערוך, ווייל] ס'איז נִתְמַעֵטוּ הַדּוֹרוֹת, נִתְמַעֵטוּ הַלְּבָבוֹת, [און] מ'קען דאָס נישט מִבְּחִין זיין 'ווער' ס'איז יאָ גוט, און ווער ס'איז נישט גוט. [איבערדעם] שמועסט מען נישט דערפון [לרבים].

ווייל [ס'ווענדט זיך] ווער ס'טוט עס. אַז מ'טוט עס דער וואָס ער גייט אין דָּרְךְ הַתּוֹרָה, ער איז מְלָוָה, טוט ער אַ דָּבָר גָּדוֹל. און ווער נישט, חלילה טויג נישט [ער זאָל מְלָוָה זיין].

נר

על כל פנים דאָס קאָן מען דאָךְ נישט איבערגעבן [מי הראוי לכך] - [שהרי] כָּל דָּרְךְ אִישׁ יִשָּׁר בְּעֵינָיו (משלי כא, ב) - ווער ס'איז יאָ רָאוּי, און ווער ס'איז נישט רָאוּי. איבערדעם איז מען דאָס נישט מַעֲתִיק אין שלחן ערוך¹¹.

נה

עוד הקדמה לשוב קושיא ב (באופן שני), והקדמה לשוב קושיא ג-ד

(עוד אחר אות עה)

כשם שמצינו בענין מצות לוי, דכשאיש צדיק הוא המלווה יש לוה כח גדול לשמירה בדרך. כמו כן כשאומרים דבר שמועה מפי צדיק, ששפתותיו של צדיק דובבים בקבר ע"י, יש בוה כח השמירה מן הסכנה ומן החטא

לְאִמְרִירִזְשַׁע זַען, נִחְזֹר לְעֵינֵינוּ.

אין די פֿרָשָׁה פֿון עֲגֻלָּה עֲרוּפָה זעט מען די מְצוֹת לְוִיָּה, אַז דאָס האָט אַ כַּח [השמירה]. אַז ס'איז אים מְלָוָה אַן אִישׁ צִדִּיק וְקָדוֹשׁ, האָט עס גאָר אַ גרויסן כַּח, דער נִצְיֹן הַקָּדוֹשׁ [של הצדיק] היט אים אָפּ אויפן וועג.

נו

די זעלבע זאך [איז] ווען מ'זאָגט [א] דָּבָר שְׁמוּעָה מִפִּי [של הצדיק, וואָס דורכדעם] איז שְׁפָתוֹתָיו דּוֹכְבוֹת¹².

אַגוּרָה בְּאֵהָלָךְ עוֹלָמִים האָט דוד המלך געזאָגט (תהלים סא, ה), אַז מ'וועט נאָכזאָגן אין בית הַמִּדְבָּר אַ דָּבָר שְׁמוּעָה מִפִּי, איז שְׁפָתוֹתָיו דּוֹכְבוֹת בְּקָבֶר.

¹¹ ועיין כל ענין זה בדברי רבינו בליל שב"ק בשלח תשט"ז, וס"ג עקב תשט"ז (בלה"ק נרפס בחידושי תורה תשט"ז עמוד רפ, ועמוד תרעו).

¹² כמבואר בגמרא יבמות (צו): דאמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב אַגוּרָה בְּאֵהָלָךְ עוֹלָמִים, וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים, אלא אמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם, יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה [פירש"י: שיהיו שפתי נעות בקבר כאילו אני חי], דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפי בעולם הזה, שפתיים דובבות [נעות] בקבר.



72

והיה"ל בעין יעקב ממאזר עוד דכל שכן בצדיק חי, כשאומרים שמעות מפי מתעורר כח הצדיק, ומפרש בזה דברי הגמרא אל יפסד אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שיאמר לו המלווה, שמתוך כך זוכרנו, שהמלווה זוכר בביתו את ההולך בדרך, כשיאמר השמועה מפי, ובוה מגן עליו לשומרו

פֿשוט צו פֿאַרשטיין [להסביר הענין, יש לומר על דרך] איך האָב שוין דאָס געזאָגט
אַסאַך מאל, וואָס דער ר״ף אין עין יעקב^{סב} זאָגט דאָך אַ דבר פֿלא, [אז] דאָס איז דער
פֿשט [בדברי הגמרא]^ט אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה, שמתוך כך זוכרנה.

ב

(דלכאורא על פי) פֿשוט איז דאָך נישט צו פֿארשטיין (דברי הגמרא אלו. וכי) דורך אַ
 דָּבָר הֵלָכָה וועט מען (מער) געדענקען? (והלוא) דער כָּלל איז דאָך (אז) אַן הֵלָכָה דאָס איז
 שווערער צו געדענקן, (וכדכתיב) (משלי כג, ה) הִתְעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאִינָנִי, דאָס פֿאָרגעסט
 מען באלד, דברי תורה.

- אַזוי ווי דער חתם סופר איז מסביר^{סא}, [ביי] אַנדערע זאַכן, דְּבָרֵי הָעוֹלָם [תּוֹחַ], דָּאָס געדענקט מען גיכער, וואָרן דָּאָס איז דאָך דאָ אויף דעם עוֹלָם, דער מענטש - דער 'גנף' - איז מער (נוטה ונמשך לחומרות), דָּאָס פּאַסט צו [לגוף הגשמי, ועולם החומרי]. אָבער דְּבָרֵי תוֹרָה אריינצופרעגן [בלב, הוא דבר קשה, ווייל] ס'איז נישט 'דָּאָס פּלאַץ' דערפון [בעולם הזה, ולכן] איז נאָר מיט גרויס טִירְחָא, [ווייל] דָּאָס דערהאַלט זיך שווערער [בעולם החומרי], א דָּבָר שְׂבָקֻדוּשָׁה, [ולכן] איז עס מער עָלוּל צו 'פאַרגעסן'. [אזוי] זאגט ער דער חתם סופר א גראדן תירוץ. -

און דא זאגט ער עפעס אז א דבר הלכה [איז] שמתוך כך 'זוכרהו'.

בט

[איז] על כל פנים דער רי"ף זאגט^{סב} [פֿשט באופן שלא יוקשה זה, אַז] שְׁמִתוֹךְ כֶּךָ זִכְרֶהוּ
איז גאר עפעס אנדערש טייטש^{סג}.

^ט בגמרא ברכות (לא.): תנו רבנן וכו'. וכן לא יפטר אדם מחברו לא מתוך שיחה ולא מתוך שחוק ולא מתוך שקלות ראש ולא מתוך דברים בטלים, אלא מתוך דבר הלכה, שכן מצינו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבח ותחומים. וכן תנא מרי בר בריה דרב הונא בריה דרבי ירמיה בר אבא, אֵל יִפְטֹר אָדָם מִחֻבְרֵי אֵלָּא מִתּוֹךְ דְּבַר הַלָּכָה, שמתוך כך זוכרנו.

^פ ופירש רש"י במשלי שם: הִתְעֵיף עֵינָיִךְ בּוֹ. כרגע שתכפול עיניך לעצמו (פי' מלחוח על דברי תורה), ואין אותה מצויה בכך. הִתְעֵיף, כמו וְכָלֵתָ (תרומה כו, ט) [מתרגומין] וְהִתְעֵיף (פי' 'ביגין'). וכן פירש רש"י על זה במס' בברכות (ה:). אם תכפל וסגרת עיניך בתורה, [ואיננו], היא משתכחת ממך. וברש"י מס' מגילה (יח:): אם תכפול עיניך ממנה, הרי היא משתכחת ממך כהרף עין.

^{סא} **בתורת משה** פרשת שמות (בדרוש לכבוד התורה, ד"ה ליישוב): נראה לי להקדים מה שאמרו חכמינו ז"ל (ברכות ה.) **רַבְנֵי יִשְׁרָאֵל יְגִבְיֵהוּ עוֹף** (איוב ה, ז), אין עוף אלא תורה, שנאמר **הַתֵּעִיף עֵינַיִךְ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ** (עי' רש"י שם, והובא לעיל בבסמך). הרי העיד על התורה, דשכיחא שכחה גבה יותר מכל חכמות העמוקות שבעולם. ואמרו עוד (מגילה ו: ב) **לֹאֲקוּמָא גִירסָא סִיעֵתָא הוּא מַשְׁמַיָּא**, פירוש, לקיים משנתו שלא תשכח, לא יועיל השתדלות ויגיעה, **אִם לֹא עַל יְדֵי סִיעֵתָא דַּשְׁמַיָּא**. והנסיון מעיד לנו בעוזה^ר על זה. ^ו והטעם לזה הוא, כי כל דברים הקדושים שהם רוחניים, אינם חונים ברצונם אצל הגשמיים העכורים, שכן חז"ל אמרו (עין בילקוט תהלים קנ, רמז תתפח) **וְתַשֵּׁת עָלֶי כִפָּקָה**, שהנשמה רוצית לצאת מהגוף בכל רגע, לולא שהקב"ה כופה כפו ית"ש עליה שלא לצאת מהגוף. והכוונה על הנשמת שד-י, חלק אלוך ממעל, הוא על הנפש החינני הבהמית, אך על חלק הקדושה שבו, שאינו סובל בטוב והתחברות עם חלק העכור. וזאת והוא הטעם בהוראתו הקדושה בכלל האומה, כדרך הנשמה ביחידות, כן התורה בכלל לא לסבול בטוב ההתחברות בעולם הזה, אם לא על ידי רצון הקב"ה, כי פיו הוא צוה. ואם כן צריך לזה זכות ודביקות בה' ובהתורה, אבל התעייף עיניך בו ואיננו.

^{כב} **בְּרִי"עַל** עַל עֵין יַעֲקֹב (בְּרִכּוֹת שם): וְכֵן תִּנִּי מֵי וכו'. וְקִשָּׁה דְּכִין שֶׁהֵבִיא הַבְּרִייתָא הָרִשׁוֹנָה, לָמָּה הוּצָרָה לְהֵבִיא וּלְהָא דְתִנִּי רַב מַר. וְלֹא עוֹד אֵלָּא כִּי בַּבְרִיתָא הֵבִיא טַעַם לִדְבַר, שֶׁכֵּן נִבְיָאִים הָרִאשׁוֹנִים חֲתָמוּ בְּדִבְרֵי שַׁבָּת, וְיֻבְּחָא דְתִנִּי רַב מַר לֹא הֵבִיא הַטַּעַם הַזֶּה. וְכֵן הַטַּעַם שֶׁהֵבִיא רַב מַר שֶׁמִּתּוֹךְ כֵּךְ זִכְרָהּ, לֹא הִזְכִּירוּ בַּבְרִיתָא. וְכֵן



ער זאָגט, פונקט אזוי ווי אויף לאַחר פֿטירט, אַז מ'זאָגט נאָך אַ דבר הַלְכָה מִפּיו, איז שְׁפּוֹתָיו דּוּכָבוֹת בְּקֶבֶר. עַל אַחַת פֶּמָּה וְכַמָּה - זאָגט ער - פְּחִיִּים, אַז מ'זאָגט נאָך אַ דבר שְׁמוּעָה מִפּיו, דאָס איז גוֹרֵם, דאָס ברענגט אַרײַן אין זָפֵרוֹן אין דעם פֿעל הַמֶּאֱמָר אַז ער זאָל אין 'יענעם' געדענקען [שהצדיק המלווה, יזכור את ההולך בדרך, על ידי שההולך יאמר שמועה מפי הצדיק], ער זאָל פֿאַר אים מִתְפַּלֵּל זײַן [אז] ער זאָל נישט נזוק ווערן בְּדֶרֶךְ.

איבערדעם זאָגט ער אַל יִפְטָר מִחֲבֵרוֹ אֲלֵא מִתּוֹךְ דְּבַר הַלְכָה, [כדי] ער זאָל נאָכזאָגן פֿון אים אַ דבר הַלְכָה, מִמִּילָא אַז מ'וועט נאָכזאָגן פֿון אים אַ דבר שְׁמוּעָה מִפּיו, מִתּוֹךְ פֶּךָ זּוֹכְרָהוּ, וועט 'ער' אים געדענקען דער פֿעל הַמֶּאֱמָר [לההולך בדרך באופן] ס'זאָל אים נישט שאַדטן.

□

[איז דאָס] אַלץ פֿאַרדעם, ווייל דער כַּח פֿון אים און דער זְכוּת גייט מיט אים, פֿונעם [בעל המאמר], ער היט אים אָפּ יענעם.

סא

ונמצא דענין אמירת שמיעה מפיו הוא דומה לענין מצות לוי, דבשניהם יש טובה לההולך, רק כשהמלווה עצמו והאומר הדבר הלכה, הוא איש צדיק וכשר

איז די זעלבע צו פֿאַרשטיין, [אַז דאָס איז] אויכעט נאָר בײַ אַן ערליכן איד האָט עס אַ כַּח [השמירה וההגנה].

אַבער חֶס וְשָׁלוֹם פֿאַרקערט [אם בעל המאמר הוא רשע, אדרבה הוא מזיק לההולך]. אזוי ווי בײַ פֿרָעָה, אַז די לִוְיָהּ [של] שְׁאָדַט, [די זעלבע] שְׁאָדַט עס נאָכצוזאָגן מִמִּמּוֹת מִפּיו²⁰. דאָס איז אַלעס אײַן זאָך.

סב

ביאור הפסוק בפרשת וישב: ויבא הביתה לעשות מלאכתו

בגמרא איכא מאן דאמר דיוסף לעשות צרכיו כנסם, וכו'. והוא תמיה, האך יעלה כן בדעתו של יוסף הצדיק

דאָס קען זײַן אפשר, [בענין וואָס] ס'שטייט בײַ יוסף הצדיק (לט, יא) ויבא הביתה

מהו ענין זכירה זו, ומאי נפקא לן אם זכור יזכרונו עוד. ○ והנלע"ד הוא, דהבירייתא קתני שלא יפטר אדם המדבר עם חברו בעסקיו או בדבר אחר, ובא להפטר ממנו, לא יפטר מתוך דבר של שיחה, אלא ישתדל לדבר עמו דברי תורה, כדי שיפטר ממנו מתוך דברי תורה, שכן נביאים הראשונים שהתנבאו דברים רבים של פורענות ושל נחמות, ומכל מקום כשסיימו דבריהם לא סיימו אלא בדברי נחמות. ומכל מקום לא למדנו אלא לאדם המדבר עם חברו דברי שיחה וכיוצא, שלא יפטר ממנו מתוך אותם דברים, אלא מתוך דברי תורה. אבל לא שמענו במי שיפטר מחברו ולא היה ביניהם לא דברי שיחה ולא דבור אחר, מנין לנו להצריכנו שידבר בדברי תורה כשבא להפטר ממנו, והלא הנביאים שחתמו בדברי נחמות, היה לפי שכבר היו עוסקים עמם בדברי נבואתם, אבל אם לא עסקים בדברי נביאות מנין שהיו אומרים דברי הנחמות. ולכך בא רב מרי ואמר אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דברי תורה, ודוק דלא קאמר רבי מרי אל יפטר אדם מתוך דברי שיחה כמו שאמרו בביריתא, לפי שרב מרי בא להזהיר לאדם שהוא נפטר מחבירו ולא היו מדברים בשום דבר, שצריך לפתוח עמו בדברי תורה ויפטר מתוך דברי תורה. ○ ולזה נתן טעם שמתוך כך זוכרנו, והכוונה שלהיות הדרכים בחזקת סכנה והיוצא לדרך צריך לתפלת עצמו וזכות אחרים, וכשנפטר ממנו מתוך דברי תורה, כשאותו אדם הוא זוכר אותו דבר של תורה ששמע ממנו, הרי כאילו אותו אדם מהלך עמו וכאילו הוא מדבר אותו דברי תורה, וזה קל וחומר מהמתים שאומרים דבר הלכה מפיהם, ששפתותיהם דוכבות בקבר. ונמצא כי מתוך דברי תורה שזכר בנשיעתו, זוכרנו אותו אדם הנשאר כאן, ויהיה זכרונו לרצון להולך בדרך ולטובה, מתוך דברי תורה שאמר מפיו.

²⁰ דאין הכוונה דמי שנפטר ממנו יזכור אותו שנשאר כאן, אלא שמי שנשאר כאן יזכור את ההולך בדרך.

²⁰ ועיין עוד בזה בספר חסידים (סימן תתקלח, וסימן תתקעח), ובעיני יעקב, (על העין יעקב, תענית ז. ד"ה ממנו תאכל).



לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתָּהּ, [ואיתא בגמרא^ס לחד פירושא, כי] לַעֲשׂוֹת צִרְכֵּי נַכְנָס [אלא שבאתה דמות דיוקנו של אביו ונראתה לו וכו'].

לכאורה איז דאָך א פֿלא, הִיפּתֵּכֶן ווי קען זיין [אז] יוסף הצדיק חֲלִילָה הָאָט געוואָלט טון שוין אַזאַ גראָבע עֲבִירָה?

סג

ובמדרש איתא, וְיָבֵא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתָּהּ, מִה מְלָאכָה הִיָּתָה לוֹ, שְׂחִיָּה שׁוֹנָה וְקוֹרָא מִה שֶׁאֲבִיו לְמָדוּ [און] דַּעַר מִדְּרַשׁ זָאָגְט^ס, [על הפסוק וַיְהִי כִּפְהִיּוֹם הַזֶּה] וְיָבֵא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתָּהּ, [וישב לו, יא], יוֹם שֶׁבֶת הָיָה. וְאֵיזָה מְלָאכָה, שֶׁקֶרָא וּשְׁנָה מִה שֶׁלְּמָדוּ אָבִיו. עַר זָאָגְט גַּאָר אַז דִּי מְלָאכָה אִיז געווען קרא וּשְׁנָה מִה שֶׁלְּמָדוּ אָבִיו.

סד

[ולדרכינו] קען זיין דאָס אִיז הָא בְּהָא תְּלִיא.

סה

ויבאר כל זה, הדנה מבואר ברש"י שאשת פוטיפר היתה כוונתה לשם שמים, לפי שראתה שעתידה להוליד בנים מיוסף, אלא שלא ידעה שהכוונה על בתה 'אסנת' שתנשא אחר כך ליוסף. ולפי זה יש לומר שגם יוסף עצמו עלה לו ספק בדבר, אם צריך לעשות כן לשם שמים

[דהנה] איך הָאָב דאָך פֿריער געזאָגט^ס.

לעולם [אשת פוטיפר] זי הָאָט דאָך געמיינט לְשֵׁם שְׁמַיִם, זָאָגְט דאָך רש"י^ס ציטט. ווייל זי הָאָט געזען בְּאֵיצְטִגְנוּת שְׁלָה [שעתידה להעמיד ממנו בנים, אלא שלא ידעה אם ממנה אם מבתה 'אסנת'].

און דאָס - קען זיין - הָאָט אַרײַנגעברענגט אַ סֶפֶק [אויך] אין יוסף הצדיק. דִּי אַצְטִגְנוּת הָאָט [איר] געוויזן אַז מ'ברויך אַזוי צו טון, [והיתה בה כוונה] לְשֵׁם שְׁמַיִם, [און] ס'הָאָט [אויך אין] אים אַרײַנגעוואָרפֿן אַ סֶפֶק. ביז ער איז נִתְבַּרֵּר געוואָרן [על ידי שקיים וינס ויצא 'החוצה'] העכער דִּי מְזֻלֹת^ב, אַז ס'איז נישט אַזוי דַּעַר אָמֵת.

^ס בגמרא סוטה (לו): וְיָבֵא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתָּהּ, רב ושמואל, חד אמר לעשות מלאכתו ממש [פירש"י מלאכה], וחד אמר לעשות צרכיו נכנס וכו'. באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון וכו'. [נועין עוד פלוגתא זו בגמרא שבת (ט, ט); ובתנחומא וישב (סימן ט)].

^ט בילקוט שמעוני (וישב רמז קמו): [וַיְהִי כִפְהִיּוֹם הַזֶּה] וְיָבֵא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתָּהּ. רבי אליעזר אומר שבת היא, דכתיב (בראשית ב, ג) כִּי ב' שֶׁבֶת מְקַל מְלָאכָתָּהּ. ומה מְלָאכָה הִיָּתָה לוֹ, שׁוֹנָה וְקוֹרָא מִה שֶׁאֲבִיו לְמָדוּ.

^ט לא מצאנו לעיל מענין כוונת אשת פוטיפר. ואולי דיבר רבינו מזה בסעודת ליל ש"ק. או הכוונה כאן על מה שהזכיר רבינו לעיל ענין אמירת שמועה מפיו של הצדיק, ולא סיים הענין כאן.

^ס ברש"י (לט, א): וַיֹּסֶף הָרָד [מִצְרָיִם]. חוזר לענין ראשון, אלא שהפסיק בו כדי לסמוך ירידתו של יהודה למכירתו של יוסף, לומר לך שבשבילו הורידוהו מגדולתו. ○ ועוד, כדי לסמוך מעשה אשתו של פוטיפר למעשה תמר, לומר לך מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים, שראתה באצטרולוגין שלה שעתידה להעמיד בנים ממנו, ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה.

^{טט} פירוש: שמוסיף לפרש.

^ע עיין בזה באורך בדברי רבינו בדרוש כ"א כסלו תשי"ד (לשון קדשו קונטרס רטו), שמפרש לשון וַיֵּנָס וַיֵּצֵא 'החוצה' הנאמר כאן ביוסף, דהוא כעין שפירשו לשון זה הנאמר באברהם (לך טו, ה) וַיֹּצֵא אֹתוֹ 'החוצה', וכתב שם רש"י: לפי פשוטו הוציאו מאהלו לחוץ, לראות הכוכבים. ולפי מדרשו, אמר לו צא מאצטגוניות שלך, שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן, אֲבָרָם אין לו בן אבל אֲבָרְהָם יש לו בן, וכן שָׂרִי לא תלד אבל שָׂרָה תלד, אני קורא לך שם אחר וישתנה המזל. דבר אחר, הוציאו מחללו של עולם, והגביהו למעלה מן הכוכבים, וזהו לשון הבטה, מלמעלה למטה.

וד"ל רבינו שם בדרוש כ"א כסלו תשי"ד (אות כג-כה): רש"י זאָגט [על הפסוק] וַיֹּצֵא אֹתוֹ 'החוצה', זאָגט רש"י, אברהם אבינו מ'האָט אים אַרײַנגענומען למעלה מכִּפְת הַרְקָע, [ואמר לו הקב"ה] צֵא מֵאֲצִטְגָּנוּת שֶׁלְךָ



סו

וכשיש לאדם ספק בדבר, העצה הוא להתבונן בדברי הצדיקים ובמה שמקובל מידם, ולכן כדי לפשוט הספק היה יוסף קורא ושונה מה שלימדו אביו

ממילא, אז מ'פאלט אריין אין א ספק, דארף מען קוקען וואס מ'איז מקובל פון פריער.

(איבערדעם) איז געווען קרא וְשָׁנָה מֵה שְׁלֵמֹדוֹ אָבִיו.

סז

ועל דרך זה יבואר גם כן מה שאמרו בגמרא ורש"י, אלא שנראה לו דמות דיוקו של אביו

שטייען שטייט [אויך]^{טז}, לעשות צרכיו נכנס, אלא שְׁנִירָאָה לוֹ דְּמוּת דְּיוֹקְנֹו שְׁל אָבִיו. [ויש לפרש גם לשון זה לדרכיו, להכל ענין אחד הוא].

סח

והוא על פי מה דאיתא בירושלמי, דהאומר שמועה בשם אומרה, יראה בעל שמועה כאילו עומד לנגדו

[ונקדים (הנה) אַ פֿלאַ, ס'שטייט אין ירושלמי, אין שבת^{עב} און אין שקלים^{עג}, אויף עטליכע פלעצער^{עד}, צום סוף פון צווייטן פרק אין שקלים, זאגט דער ירושלמי, אז מ'זאגט נאך א מ'מרא - א שמועה - פון א צדיק, צריך שִׁירָאָה בַּעַל הַשְּׁמוּעָה נכאילו עומד לנגדו, דארף מען זיך פארשטעלן דעם בַּעַל הַמֶּאֱמָר ער זאל שטיין דארטן, שנאמר (תהלים לט, ז) אַךְ בְּצֶלֶם יִתְהַלֵּךְ אִישׁ, מ'דארף צו 'פארשטעלן זיך' דעם בַּעַל הַמֶּאֱמָר - די תמונה פונעם בַּעַל הַמֶּאֱמָר - ווען מ'זאגט נאך די מ'מרא פון אים, אזוי האט עס א כח.]

סט

ועוד איתא שם שאמר אמורא אחר, דאין אנו חוששין לסמוך על מאמרי רב ששת

בשם אחרים, לפי שהיה סגי נהור, ולא היה יכול לצייר לפני עיניו את בעל השמועה

ווייטער שטייט דארט אין ירושלמי^{עג}, אז רבי זעירא האט געזאגט ליתן חששין למאמרי דרב ששת, דעס וואס דרב ששת זאגט נאך [מפי איזה רב], דארף מען נישט חושש זיין [ולסמוך עליו, לפי שהוא] מתפתחא, ווייל ער איז געווען לא עלינו א סגי נהור,

[וואו תראה כי רק] 'אברהם' אינו מוליד [אבל] 'אברהם' מוליד. באצטנגינות האט מען געזען אז ער קען נישט מוליד זיין, האט מען אים געוויזן 'העכער' [פון דעם]. ○ דאס קאן זיין [גם בפסוק וַיֵּצֵא יוֹצֵא 'החוצה']. יוסף הצדיק האט געוואלט וויסן דעם אמת, [און] די אצטגוננים זענען דאך נאך ניבאים ואינם יודעים [מה ניבאים], ס'איז נישט פונקטליך, ברויך מען קוקן 'העכער', דארט וואו אברהם אבינו האט געקוקט, [וואס] 'דארטן' וועט ער עס שוין זען פונקטליכער. [און] 'דארטן' האט מען אים געוויזן טאקע אז ס'איז נישט 'דעס', [נשינו ממנה אלא מבתה]. ○ איבערדעם זאגט ער וינס, ער איז פון איר אנטלאפן, [ומפרש הכתוב] 'וואו' ארומער [להיכן ברה, ולזה אמר] ויֵצֵא 'החוצה', ער איז געגאנגען דארטן ווי אברהם אבינו איז געגאנגען, ויֵצֵא אתו החוצה, ער האט 'דארט' געקוקט. [און] אז ער האט געקוקט 'דארטן', העכער די מלות, האט ער געזען בעסער פון איר, און ער האט געזען אז דאס איז נישט אמת, אז דאס איז נישט פון 'איר' [אלא מבתה].

^{טז} ברש"י בפרשת (לט, יא): לַעֲשׂוֹת מְלָאכְתּוֹ. רב ושמאל, חד אמר מלאכתו ממש, וחד אמר לעשות צרכיו עמה, אלא שנראה לו דמות דיוקנו של אביו וכו', כדאיתא במסכת סוטה (לו:).

^{עב} בירושלמי שבת (פ"א ה"ב, דף יז:), דאיתא שם כענין דלהלן בירושלמי שקלים.

^{עג} בירושלמי שקלים (פ"ב ה"ה, דף יז:). הובא שם כל הענין שבגמרא יבמות (צו:). בענין שפתותיו דוכבות בקבר, ואח"כ איתא שם וז"ל: רב גידל אמר, האומר שמועה בשם אומרה, יראה בעל שמועה כאילו עומד לנגדו, שנאמר אַךְ בְּצֶלֶם יִתְהַלֵּךְ אִישׁ. ○ כתיב (משלי כ, ו) רַב אֲדָם יִקְרָא אִישׁ חֲסֵדוֹ, זה שאר כל אדם, ואיש אֲמוֹנִים מִי מֵצֵא, זה רבי זעירא. דאמר רבי זעירא, ליתן צריכין חששין לשמעתייה דרב ששת, דהוא גברא מפתחא. ○ אמר ליה רבי זעירא לרבי אסי, חכים רבי לבר פתיא, דאת אמר שמעתא משמיה, אמר ליה ר' יוחנן אמרה משמיה. אמר ליה רבי זעירא לר' אסי, חכים ר' לבר פתיא, דאת אמר שמעתא משמיה, אמר ליה רב אדא בר אבהו אמרה משמיה. [ונפירוש היפה מראה וקרבן העדה על זה, ראה להלן].

^{עד} דהוא גם בירושלמי קידושין (יט:), עיי"ש.



מילא איבערדעם דארף מען נישט חושש זיין [אויף] די מִמְרוֹת וואָס ער 'זאָגט נאָך' [מפי אחרים, ווייל] אַז ער איז געווען אַ סְגִי נְהוֹר הָאֵט ער דאָך נישט געקענט מַצִּיר זיין דעם בעל המאמר, [שהרי] ער האָט דאָך אים נישט געזען קיינמאָל, אַז ער האָט נישט געזען האָט ער דאָך נישט געקענט מַצִּיר זיין דעם בעל המאמר, איבערדעם איז נישט 'קראַנט' די מִמְרָא וואָס ער [רב ששת] זאָגט נאָך בְּשֵׁמוֹ.

ע

וביפה מראה מפרש דהכוונה דלפי שהיה סגי נהור אולי לא הבחין מי הוא בעל המאמר, כי במביעות עינא 'דקול' אפשר למעות, וכמו שמצינו אצל יצחק אבינו

איז דאָ דער יפה מראה^ע [על הירושלמי], ער וויל זאָגן פֿשוט, ווייל אַז ער זעט [אים] נישט פֿאַר די אויגן, קאָן ער זיך אפשר טוֹעָה זיין [אין] טְבִיעוֹת עֵינָא דְקָלָא [דאפשר שאינא אחרתא אמר זה]. אַזוי ווי יצחק אבינו האָט זיך טוֹעָה געוועזן ביי עֲשׂוֹן.

עא

אמנם תירוצו קשה, שהרי מבואר בגמרא דשפיר יש לסמוך על טביעות עין 'דקול', ואצל יצחק שאני, שהיה בזה סיבה מן השמים כדי שיכרך את יעקב ולא את עשו

אַבער דאָס איז דאָך שווער צו זאָגן [דהא קיימא לן דשפיר יכולין לסמוך על טביעות עינא דקלא]^{טו}.

נאָר ס'איז דעמאָלטס [ביצחק] אַזוי געווען מן השמים, אַז ער זאָל זיך טוֹעָה זיין. אַבער איז דען נישטאָ, קאָן מען דען נישט וויסן [מי הוא בעל המאמר] .. צי אַנדערע זאָלן הערן [ויעידו על בעל המאמר], אַדער כדומה.

עב

אמנם בקרבן העדה מפרש כפשוטו, דלפי שלא היה יכול לצייר לעינו את בעל השמועה, לכן יש לחוש שמה לא היה יורד לאמיתת כוונת הדברים של בעל השמועה

נאָר דער קרבן העדה - דער קרבן העדה ברענגט דעם יפה מראה, און ער זאָגט אַז 'וְלִי נִרְאָה', אים דאָכט זיך אַנדערש. - זאָגט דער קרבן העדה^{טו}, ווייל אַז

^{טו} ביפה מראה (לבעל יפה) על הירושלמי שבת (י:): ויתכן שהכי פירושו, שיראה כאילו הוא בעל השמועה עומד כנגדו, שלא יאמר שמועה בשם אחר עד שיתברר לו מר שהוא אמרן, וכדרכי זעירא דבסמוך. ולזה ראוי שיחשוב כאילו בעל השמועה עומד כנגדו, שיכוש ממנו להעיד בו מה שלא שמע ממנו. ולפי זה הכי פירושו דקרא, אף שְׁהָבָל כָּל אָדָם נִצָּב סָלָה, שאינם בעולם מכל מקום [אך] בְּצֵלָם יִתְהַלֵּךְ אִישׁ, ראוי שיחשוב כאילו צורתו עומדת בעולם, שלא לומר בשמו מה שלא נתברר שָׁאֲמָרוּ. אף הָבָל יִהְיֶינָם בְּנֵי אָדָם, שאין נזהרים מזה, כי יִצְבֹּר וְלֹא יָדַע מִי אִסְפָּס, שיקבצו שמועות ולא ידעו כי מי הוא שקבצן ואמרן. ○ זה שאר כל אדם (המשך לשון הירושלמי). נראה דהכי דריש קרא, הָרַב שְׂבָאֲדָם, כלומר מי שהוא גדול בתורה, יִקְרָא כָּל אִישׁ ואיש תורת חסד שהיה על לשונו, שיאמרו שמועות משמו מפי השמועה בלבד. אבל אִישׁ אָמוּנִים מִי יִמְצָא, הוא רבי זעירא שאינו אומר שמועה בשם אדם אלא אם כן נתאמת אליו שמפיו יצאו הדברים. ○ לית אנן צריכים אין אנו צריכים לחוש לשמועות דרב ששת שאומר בשם גדול, שהוא איש סגיא נהור, ואינו רואה האנשים ששומע מפיהם, ואפשר שהוא טועה בהם ואינו בקי בהם בטביעות קלא, ואינם אותן שהוא אומר, וכמו שטעה יצחק ביעקב. ○ חכים רבי. וכי מכיר אתה לבר פדה שאתה אומר שמועות מפיו, שמה המגידים לך שמועות משמו משקרים. אמר לו ר' יוחנן אמרן משמו, ור' יוחנן ודאי סמיכין אהימנותיה.

^{טו} כמבואר בגמרא גיטין (כג:), דאם לא כן האריך סומא מותר באשתו, עיי"ש. ועיין בזה ברמב"ן תולדות (כו:), (יב) לענין למה לא הכיר יצחק ביעקב, בטביעות עינא דקלא.

^{טו} בקרבן העדה על הירושלמי שקלים (שס): הכי גרסינן, רב גידל אמר האומר שמועה בשם אומרה וכו' יראה בעל שמועה כאילו עומד לנגדו. שעל ידי כן יגיד הדבר על אופנו, דעיקר הלימוד מרבו בראיית פנים, דכתיב (ישעי' ל: כ) וְהָיוּ עֵינָיו רְאוּת אֶת מוֹרְךָ: ○ אף בְּצֵלָם. שעומד לנגדו, והיינו צלם של רבו, יתנהג האיש האומר שמועה: ○ הכי גרסינן, כתיב רב אָדָם וכו' זה שאר כל אדם. והכי פירושו, רוב בני אדם יִקְרָא אִישׁ תורתו, ואינו מקפיד לומר בשם האומר. לישנא אחרתא, הרב שְׂבָאֲדָם, כלומר מי שהוא גדול בתורה, יִקְרָא כָּל אִישׁ ואיש תורת חסד שהיה על לשונו, שיאמרו שמועות משמו מפי השמועה בלבד, כן פירש ביפה מראה, וראשון



מ'שטעלט זיך נישט פאר דעם בעל השמועה [כיון שהיה סגי נהור ולא ראהו מעולם], האט עס נישט אזא פח [אז] מ'זאל אזוי יורד זיין לאמיתן של דברים, האט די מ'מרא נישט דעם פח, אז מ'איז 'דאס' נישט מ'ק'ים מ'זאל זיך אויסמאלן [כאילו] מ'זאל זען דעם בעל השמועה.

עג

וכן אמרו עוד בירושלמי שם בעוד אמוראים, דלאותן שלא הכירו את בעל המאמר לא סמכו כל כך על שמועתם בשמו נאר אין ירושלמי^{עג} שטייט גאר נאך מער, ער האט נאכגעזאגט א מ'מרא עפעס פון רבין, האט ער אים געזאגט לית את חכים ליה, האסטו אים דען געקענט. [און] אז דו האסט אים נישט געקענט, קאן מען נישט 'געבן' [לבנות ולהשען] אויף די שמועה וואס דו זאגסט נאך ב'שמו. ס'איז א פלא.

ער ברענגט נאך אזעלכע, עטליכע מ'מרות אזעלכע, [וואס] ער האט נאכגעזאגט א מ'מרא פון יענעם, האט ער אים געזאגט דו האסט אים דען געקענט? אז דו האסט אים נישט געקענט, איז נישט צו 'בויען' אויף וואס דו זאגט נאך ב'שמו.

ער

ומפרש גם כן הקרבן העדה, שהוא מטעם שלא יכלו לקיים בזה להיות בעל השמועה כאילו עומד לנגדו, ולכן אפשר שלא כיוונו הדברים לאמיתות. ושם מפרש גם הדין מראה על דרך זה [און] אויף די אלע זאגט דער קרבן העדה 'דעס', [אז] ווייל ער האט אים נישט געקענט האט ער זיך נישט געקענט פארשטעלן דעם בעל השמועה, מ'מלא איז עס נישט גענוג קראנט.

א פח האט די מ'מרא [נאר] אז ווען מ'זאגט עס, זאל מען זיך פארשטעלן - [כדכתיב] (ישעי' ל, כ) וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת מוֹרֶיךָ - זאל מען זיך פארשטעלן דעם בעל המאמר^{עח}.

אזוי איז מ'בואר דארט אין דעם ירושלמי.

עח

דער יפה מראה^{עח} וויל דארט אויך זאגן אזוי. אז דו האסט אים נישט געקענט, אפשר האסטו דין טועה געווען, דו האסט געהערט פון אן אנדערן, אפשר האט יענער עס געזאגט.

נראה לי: • זה רבי זעירא. שאינו אומר שמועה בשם אדם אלא אם כן נתאמת לו מי אמרה: • הכי גרסינן, דאמר רבי זעירא לית אנן צריכין חוששין לשמעתתיה דרב ששת. וכן הוא [בירושלמי] בפרק קמא דשבת. והכי פירוש, אין אנן צריכין לחוש לשמועות שאמר רב ששת בשם הגדולים: שהוא גברא מפתחא. שעניו סתומות, וכמו שקורין לסומא סגי נהור, כן קורין אותו מפתחא, לשון פתוח. וכיון שאינו יכול לראות האנשים ששומע מפיהם, ואפשר שמא אינש אחרינא, והוא טועה בטביעת קלא, כן פירש ביפה מראה. 'ולי נראה' כיון שאינו רואה אינו יכול לכוין הדברים, שהרי אי אפשר לו לאמרה כאילו בעל השמועה עומד לנגדו, שהרי לא ראה אותו מעולם, הלכך אין סומכין עליו בזה: • הכי גרסינן, חכים רבי לבר פדה דאת אמר שמעתא משמיה. והכי פירוש, וכי מכיר אתה לבר פדה שאתה אומר שמועה משמו, שמא המגידים לך משמו משקרים. לישנא אחרינא, שמא בר פדה לא אמרה, אלא אינש אחרינא אמרה: אמר ליה ר' יוחנן אמרה משמיה. וחזקתו שאינו משקר.

^{עח} ועיין בס"ג וישב תשכ"ג, שהביא רבינו גם שם מאמר הירושלמי הנזכר, ופירוש הקרבן העדה על זה כי על ידי זה יוכל לכוון יותר אל האמת. ועל זה העיר שם רבינו וז"ל: מ'פארשטייט [אז] מ'מינט נישט חלילה א 'בילד', אין דעם איז נישטא קיין רוח קדושה, נאר א רוח טומאה. נאר [מ'מינט] ווער ס'האט געזען טאקע דעם אמת'דיגן [צורה], ווער ס'האט געקענט דעם בעל השמועה, דעם צדיק, און ער שטעלט זיך פאר [צורתו] לנגד עיניו, הוא מועיל לכוון אל האמת בשמועות[ן].



אָבער [לכאורה קשה על זה, שהרי] ער קאָן דאָך זאָגן אַז ער געהערט פון אַזעלכען וואָס איז יאָ קראַנט.

[ויש לומר, דאין הכי נמי] ער זאָגט טאַקע אַזוי דאָרטן [בירושלמי, כששאל] האָסט אים נישט געקענט? ענטפערט ער איך האָב געהערט פון עמיצער, רעכנט ער אויס [ששמע] פון אַן אַנדערן, איינער פון די אַמוראים, וואָס יענער האָט אים יאָ געקענט.

עו

והיוצא מזה דאם מקור המאמר בשם הרב הוא ממז שראה וידע את בעל המאמר, הרי זה מקור מוסמך וחזק יותר אָבער על כל פנים ווען דער מְקוֹר איז [ממי שראה וידע בעל המאמר, הרי זה מקור מוסמך וחזק יותר], ווי דער קרבן העדה זאָגט פֿשט.

ער זאָגט דאָך אַזוי אין די גמרא, אַז דאָס איז דער פֿשט, ווייל ס'מוז זיין דער בעל השמועה לנגד עיניו, [שנאמר] אַךְ בְּצֶלֶם יְתִהָלֵךְ אִישׁ. אַזוי זאָגט רב גידל. ס'איז אַ מִימְרָא דרב גידל. אַז מ'זאָגט נאָך אַ מִימְרָא, דאָרף מען באַטראַכטן [כאילו בעל השמועה עומד לנגדו].

עו

ובזה יבואר קישור ב' המאמרים שנאמרו ביוסף, מה דאיתא במדרש שקרא ושנה מה שלמדו אביו, ודאיתא בגמרא שנראה לו דמות דיוקנו של אביו, דהכל ענין אחד, דלפי שלמד את השמועות ששמע מאביו, ע"כ בודאי קיים דברי הירושלמי לצייר כאילו בעל השמועה עומד לפניו

דאָס קען זיין איז דער פֿשט.

יוסף הצדיק איז דאָ מְסוּפֶּק געוועזן אין דער הֶלְכָה, ער איז מְסוּפֶּק געוועזן וויאזוי איז דער אָמֶת־דיגער דָּרָךְ, לְשֵׁם שְׁמַיִם, צי ער ברויך עס יאָ טון צי נישט טון. [ולכן] איז געווען קָרָא וְשָׁנָה מַה שֶּׁלָּמְדוּ אָבִיו, מִמִּילָא איז דאָך געווען, האָט ער דאָך - אַךְ בְּצֶלֶם יְתִהָלֵךְ אִישׁ - האָט ער דאָך געהאַט דעם פּאָטער'ס תְּמוּנָה כְּנֶגְדּוֹ. וואָרן אַז דער ירושלמי זאָגט דאָך [אז] אַזוי ברויך צו זיין, איז דאָך עס אַזוי געווען טאַקע [שעשה כן יוסף הצדיק], איז דאָך נִרְאָה לוֹ דְּמוּת [דיוקנו שֶׁל אָבִיו].

דאָס איז דער פֿשט נִרְאָה לוֹ דְּמוּת דִּיוֹקְנוֹ שֶׁל אָבִיו, ווייל אַז ס'איז געווען קָרָא וְשָׁנָה מַה שֶּׁלָּמְדוּ אָבִיו, ער האָט אַריינגעטראַכט און ער האָט געלערנט די מִימְרוֹת וואָס ער האָט געהערט פון פּאָטער, איז דאָך געווען האָט ער זיך פּאַרגעשטעלט די תְּמוּנָה.

עו

ומכיון שיוסף הכיר את יעקב קיים זה כראוי, וזכה לכוון בהשמועות לאמיתן של דברים, ולכן היה כח בלימוד השמועות להצילו ולשמרו מן החטא, ע"י שהבין את האמת שאין הוא צריך לעשות כן

מִמִּילָא אַז ס'איז געוועזן מיט אַזאַ בְּחִינָה וואָס ער האָט זיך פּאַרגעשטעלט די תְּמוּנָה פֿונעם פּאָטער, איז ער געקומען אויפן אָמֶת, האָט די מִימְרָא געהאַט אַ כַּח אין אים אַז ער איז געקומען אויפן אָמֶת. נישט אַזוי ווי דער ירושלמי זאָגט אַז מ'איז נישט חוֹשֵׁשׁ לְמִימְרָא דְּרַב שֵׁשֶׁת ווייל ער האָט נישט געזען דעם בעל המאמר, [שהרי יוסף הצדיק] ער האָט דאָך אים יאָ געזען, ס'איז געווען 'נִרְאָה לוֹ' דְּמוּת דִּיוֹקְנוֹ שֶׁל אָבִיו. [און] אַז ס'איז געווען 'נִרְאָה לוֹ' דְּמוּת דִּיוֹקְנוֹ שֶׁל אָבִיו, מִמִּילָא האָט די מִימְרָא וואָס ער האָט געהערט פֿונעם פּאָטער אין אים אַריינגעברענגט אַ כַּח אַז ער האָט געזען דעם אָמֶת. און אַז ער האָט געזען דעם אָמֶת, האָט ער געוואוסט אַז ער ברויך דאָס נישט צו טון.

עט

ישוב קושיא ב (לאופן השני)

ובזה מיושב קישור הדרש והפשט בענין 'העגלות', דלפי פשוטו הכיר מן העגלות את כחו של יוסף הצדיק הממון בכליו כדלעיל. ולפי מדרשו הבין ממה שהוכיח לו פרשת עגלה ערופה, שיוסף עדיין עוסק בשמועתיו של יעקב, ושזוכר סגולת כח הלווייה, וסגולת כח השמועות שלמד מאביו, וזוהו הבין כי היה ליוסף כח השמירה הנכונה להנצל מן החטא, כי כח הצדיק ממון בהשמועות שנאמרו מפיו. והכל ענין אחד הוא, דמכל זה הבין יעקב שבודאי לא חטא יוסף באשת פוטיפר

ממילא איז רעכט. אַצינד לאַמיר זען דאָ די אַלע ענינים (דהכל הוא ענין אחד).

לעולם אז ס'איז געווען קרא וְשָׁנָה מֵה שְׁלֹמֹדוֹ אָבִיו, דורכדעם איז געווען נראָה לוֹ דְמוּת דְיוֹקְנוֹ שֶׁל אָבִיו, און דאָס האָט אים אָפּגעהיטן פון אַן עֲבִירָה.

[שהרי לעולם] מָדָה טוֹבָה מְרוּבָה, אַזוי ווי ס'האָט געשאַדט די לִוְיָה פון פְּרַעֲה'ן אַז זיי זענען נִכְשָׁל געוואָרן בַּעֲבִירָה, אַזוי לְהַבְדִּיל אֶלֶף אֲלָפִים כֶּכָּה האָט געהאַט אַ כֹּחַ די לִוְיָה פון יַעֲקֹב אָבִינוּ, ס'האָט אים אָפּגעהיט, [ווען] ער האָט נאָכגעזאָגט די מִימְרָא. דאָס אַלעס האָט [געהאַט] אַ כֹּחַ איבער אים.

[און] מֵהאִי טַעֲמָא וואָס ס'איז דאָ אַ כֹּחַ אָפִילוֹ אין די פִּלִּים, אפילו ווען ער איז נישט דאָרט - די חֲמוּרִים זענען געווען פֶּאָר זיך - האָט עס אַ כֹּחַ פונעם בַּעַל הַבֵּית. אַזוי האָבן די מִימְרוֹת אַ כֹּחַ, און די תְּמוּנָה, און דעס וואָס קומט פון דעם, פון די לִוְיָה. דאָס איז אַלעס איין זאך.

פ

איבערדעם איז רעכט.

[ווען] ער [יעקב] האָט געזען די עֲגָלוֹת, און עקסטער האָט ער געזען אַז ער [יוסף] איז נִיצוֹל געוואָרן [מן החטא, וכמבואר לעיל בישוב קושיא א ב/ אופנים].

און עקסטערדעם האָט ער אים דאָ דערמאַנט די פֶּרֶשָׁה פון עֲגָלָה עֲרוּפָה, אַז ער געדענקט אַזוי גוט אַז די לִוְיָה האָט אַ כֹּחַ אָפּצוהיטן פון אַן עֲבִירָה, און עקסטער גאָר [ווייל] אַז ער האָט געדענקט די מִימְרָא איז דאָך געווען נראָה לוֹ דְמוּת דְיוֹקְנוֹ שֶׁל אָבִיו, אַז ער האָט געדענקט, ער האָט אים דערמאַנט [מיט] וואָס ער האָט פֶּרֶשׁ געווען [מיעקב], אַז ער האָט זיך גע'חַזְר'ט זיינע מִימְרוֹת, איז דאָך געווען נראָה לוֹ דְמוּת דְיוֹקְנוֹ שֶׁל אָבִיו, און דעס האָט דאָך אים טאַקע אָפּגעהיט פון אַן עֲבִירָה, ס'איז געווען נראָה לוֹ דְמוּת דְיוֹקְנוֹ שֶׁל אָבִיו וואָס ער האָט געזאָגט די מִימְרוֹת.

פא

ממילא איז פֶּשׁוּט צו פֶּאָרשטיין [קישור הדרש והפשט בענין 'העגלות'].

פון די פֶּרֶשָׁה פון עֲגָלָה עֲרוּפָה, ער האָט געשיקט דאָ אַת הַעֲגָלוֹת [וואָס] דאָרט איז דאָך מֶרְמֵז די פֶּרֶשָׁה פון עֲגָלָה עֲרוּפָה, האָט ער אים דערמאַנט [מיט דעם] אַז ער געדענקט זיינע מִימְרוֹת, און דער כֹּחַ הַלִּוְיָה אַז ס'היט אָפּ, און דער כֹּחַ פון די מִימְרוֹת, ווי דער אָמֶת איז געווען [אז] ס'איז געווען נראָה לוֹ דְמוּת דְיוֹקְנוֹ שֶׁל אָבִיו און דאָס האָט אים אָפּגעהיט. ממילא [פון דעם אַלעם] האָט ער פון דעם געזען שְׁיֹסֵף לֹא חָטָא.

פב

און די זעלבע האָט ער געזען טאַקע אין די עֲגָלוֹת אַליין אויכעט, דאָרט איז טאַקע דאָ דער כֹּחַ, דער כֹּחַ פונעם בַּעַל הַבֵּית, דער נִיצוֹץ הַקָּדוֹשׁ איז טאַקע דערינען, האָט ער געזען [גם מזה, שלא חטא יוסף].

דאָס איז אַלעס אָמֶת.



פג

ישוב הקושיות בפסוק אל תרגזו בדרך

היצט לאמיר זען, [לבאר הדקדוקים בפסוק] אל תרגזו בדרך, קום מיר אויס צו די זעלבע זאך.

פד

ישוב קושיא ג

יוסף הצדיק כששלח את אחיו, נפטר מהם בדבר הלכה, כדי להגין עליהם בדרך בגודל זכותו וקדושתו, כשהם יאמרו בדרך אלו השמועות ששמעו מפיו. וכפירוש הר"ף בעין יעקב בדברי הגמרא 'שמתוך כך זוכרנו'

יוסף הצדיק [וזהו, ווייל] זיי זענען געאנגען אויפן וועג, אין א מקום ספנה.

און דער אמת איז 'ער' דאך געווען יוסף הצדיק, איז געווען א גרויסע סגולה אז מ'זאל נאכזאגן מימרות פון אים, [וכפשט הר"ף במאמר הגמרא] אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרנו.

פה

אמנם חשש יוסף שמא לא ירצו לומר שמועות אלו מפיו, לפי שהם לא חשבוהו כל כך לצדיק, וכמו שרואין מעין 'רוגזו של יוסף', שדגוהו לכף חובה

נאך זיי זענען דאך אבער 'ברוגזו' געווען, דורך רוגזו של יוסף, זיי האבן געהאט קשיות אויף אים. לפי זה האבן זיי געקענט האבן א חשבון, טויג ניטאמאל נאכצוזאגן 'זיינע' מימרות אויפן וועג.

פז

ולו אמר להם יוסף אל 'תרגזו' בדרך, שניחו את הרוגז שיש להם עליו. ומה שפירשו בגמרא שאמר אל 'תתעסקו' בדבר הלכה, הוא על דרך שכתב הטורי זהב בביאור לשון הברכה 'לעסק' בדרך תורה, דעסק היינו הניגעה והוספת 'חידושים' בדברי תורה. ואמר להם אל 'תתעסקו' בדבר הלכה לחדש דברי תורה מפני עצמכם, רק תאמרו אותן השמועות עצמן ששמעתם מפיו, כדי שיהיה לכם לשמירה 'בדרך'

איבערדעם [אמר להם יוסף אל 'תרגזו' בדרך, ופירשו בגמרא אל 'תתעסקו' בדבר הלכה, דהנה] ס'שטייט דאך, דער טורי זהב זאגט^ט אויף [דעם] וואס מ'מאכט א ברכה [בלשון] 'לעסק' בדרך תורה, לשון 'עסק', [דהכוונה] מ'זאל 'מחדש' זיין אין דברי תורה, דאס הייסט אן 'עסק', אז מ'זאגט נישט נאך פונקט ווי וואס מ'האט געהערט [רק מוסיפין לחדש בה], דאס איז [נקרא] אן עסק ווי דער טורי זהב זאגט, ס'איז אן התעסקות. דאס איז דער התעסקות [בדבר הלכה], אז מ'איז אליין מחדש, מ'טוט אויף [נייעס] בדרך תורה.

פז

דאס קען זיין האט ער אנגעזאגט ואל 'תרגזו' בדרך, ופי' בגמרא אל 'תתעסקו' בדבר הלכה, ווארן ווען מ'זאל אוועקלייגן דעם 'רוגזו' וואס זיי האבן אויף אים, [נאך] מ'זאל

^ט בטורי זהב (א"ח מז, א): הכי איתא בגמרא (ב"מ פה) אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב (ירמ' ט, יא) מי האיש הָחֵם וַיָּבֵן אֶת זֹאת וְאִשָּׁר דָּבַר פִּי ה' אֱלֹהֵי וַיַּגִּיד עַל מַה אֲבִידָה הָאָרֶץ, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכי השרת, ולא פירשוהו, עד שפירשה הקב"ה בעצמו, שנאמר (שם, יב) וַיֹּאמֶר ה' עַל עֲזָבְכֶם אֶת תּוֹרָתִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לַפְּנֵיהֶם וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְלֹא הִלְכוּ בָּהּ, היינו ולא שמעו בקולי היינו ולא הלכו בה, אמר רב שלא ברכו בתורה תחלה. • יש לדקדק הרבה במאמר זה, ולא הבנת הקיצור לא זכרנום. ונראה וכו', וז"ש על עזבכם את תורתך ולא שמעו בקולי, ועל השנית דהיינו סילוק התורה, לפי שלא הלכו בה. שהתורה אינה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה (ברכות ג:), דהיינו שעוסק בפלפול ומשא ומתן של תורה, כמו שאמרו (בתורת כהנים ריש בחקותי) על בְּחֻקֶּי תִלְכוּ, על מנת שתהיו 'עמלים' בתורה. מה שאין כן באותם שלומדים דברי תורה מתוך עונג, ואינם יגעים בה, אין התורה מתקיימת אצלם. על כן אמר ולא הִלְכוּ בָּהּ, צ"ל שלא עסקו בהלכות התורה דרך משא ומתן של פלפול המתניחס להליכה כמו שכתבת. וזהו שלא ברכו בתורה תחלה, כי הברכה היא 'לעסק' בדרך תורה, דרך טורח דוקא וכו'. • זהו דרך נכון במאמר זה, ונמשך ממנו שעיקר מעלת עוסקים בתורה דוקא דרך טורח ויגיעה, ואל זה פנונו בברכה 'לעסק' בדרך תורה.



וויסן אז אויפן וועג איז גוט נאָכצוזאָגן מימרות פון דעם וואָס ער איז אינדערהיים, פון דעם בעל המלכה, (ויוסף הרי ליה אותם, כדכתיב כאן) 'וישלח' את אחיו (וילכו), אז ס'שטייט 'שלוח' איז עס לשון לְוִיָּה^ה, ער האָט זיי אוודאי מלכה געווען, איז דאָך גוט נאָכצוזאָגן מימרות פון אים, (ועל כן בזמן כזה) דארף מען נישט קיין 'עסק', קיין 'נייעס', (צו) מחדש זיין בדברי תורה, (נאָר) מ'זאל זאָגן די מימרות וואָס מ'האָט געהערט פריער פונעם מלכה.

פח

וזהו גם כן מה שאמרו במדרש אל תעמידו עצמיכם מדברי תורה, היינו מאותן דברי תורה ששמעו מפי יוסף עצמו. ונמצא דברי הגמרא והמדרש, הכל ענין אחר הוא

דאָס זעלבע זאָגט דער מדרש, אל תעמידו עצמיכם (מדברי תורה). וואָרן אזוי אַרום ווען ער איז מיט זיי מיטגעגאנגען, האָט ער זיי אוודאי מלכה געווען מיט דברי תורה, (און) דערנאָכדעם (טאָמער) אז זיי האָבן פון אים נישט געהאַלטן האָבן זיי געדאַרפט צו זוכן 'אנדערע' דברי תורה, (ואם כן) טוען זיי זיך 'אפשטעלן' פון די פריערדיגע דברי תורה, זיי האָקן איבער און נעמען זיך צו עפעס אנדערש. דאָס איז דער פֿשט אל תעמידו עצמיכם (מאותן דברי תורה ששמעו מפי יוסף).

פט

דער מדרש און (די גמרא) ביידע, דאָס איז איין מַכְנֵן. ביידע זאָגן אז מ'זאל ווייטער עוסק זיין אין די מימרא וואָס זיי האָבן געהערט פון יוסף הצדיק. דער אל תתעסקו^ה (שבגמרא, פירוש) מ'זאל נישט זוכן קיין 'נייעס' - לשון עסק, - נאָר אַצינדערט איז די צייט (כשהולכין בדרך) זאָלן זיי נאָכזאָגן פונעם מלכה, פון יוסף הצדיק.

און די זעלבע זאָגט דער מדרש אל תעמידו עצמיכם, מ'זאל זיך נישט 'אפשטעלן' פון די דברי תורה וואָס 'אין' בין מיט ענק עוסק היצטערט און עטס זאָלטס ענק זוכן עפעס אנדערש.

צ

ישוב קושיא ד

ושני הפירושים נרמזו בלשון אל תרגזו, דהבונה שלא יעוררו ולא זכרו את הרגזו שהיה להם על יוסף הצדיק בעבר, ועבור זה ימנעו מלעסוק בשמועות ששמעו מפיו. רק יעסקו בשמועות אלו ששמעו פיו, ויהיה להם לשמירה בדרך

(און) די ביידע זענען [נכלל] אין לשון אל תרגזו, (ווייל) פון וואו קאָן דאָס פאַרקומען אז זיי זאָלן נישט אזוי טון, דורכן רוגז, דורכן רוגז וואָס ס'איז געווען - רוגזו של יוסף - וואָס זיי זענען אויף אים פֿרוגז געווען, האָבן זיי דאָך אים דן געווען נישט אזוי ווי ס'ברויך צו זיין, נישט פאַר קיין אזא צדיק אַמת, ממילא קען אַרויסקומען דער תעמידו, און דער תתעסקו, (אז) זיי זאָלן זוכן עפעס אנדערש, איבערדעם האָט ער זיי אָנגעזאָגט אז היצט אויפן וועג, וועגן שְׁמִירַת הַדֶּרֶךְ זאָל זיין אל תרגזו בדרך, זאָלן זיי אוועקלייגן דעם 'רוגז', ממילא וועט זיין אל תתעסקו און אל תעמידו, זענען די ביידע מימרות אלו ואלו דברי אַלְקִים חַיִּים, ס'איז נאָר שְׁנוֹי לְשׁוֹנוֹת, (אַבער) אַלעס, הַכֹּל הוֹלֵךְ אֶל מָקוֹם אֶחָד^ה, (נאָר) מיט שְׁנוֹי לְשׁוֹנוֹת. די ביידע זאָכן, דער אל תתעסקו און דער אל תעמידו, די ביידע ליגן אין לשון אל תרגזו, (און)



ס'איז האַ בָּהָא תְּלִיא. (דהכוונה) מ'זאל אַוועקלייגן דעם רוגז ווילמרו אותן המימרות ששמעו מפי יוסף הצדיק, וועט זיי דאָס אָפּהיטן.

צא

היוצא מזה לענינינו:

לפי זה, 'אונז' האָב מיר דער כַּח פון די צדיקים די פריערדיגע. די אַלע מִימְרוֹת וואָס ס'שטייט אין ספרים הקדושים, דאָס איז פון די וואָס זיי האָבן געהערט און געזען דעם בַּעַל הַמַּאֲמָר. ווי דער ירושלמי זאָגט ער האָט עס געהערט פון דעם וואָס ער האָט געהערט. [און] אַז מ'איז נישט מְשַׁנֶּה צוֹרֶתָן, 'דער כַּח' קען אונז אָפּהיטן [אז] מ'זאל צוקומען צום אַמֶּת.

צב

- [ובעוה"ר] אַצינדערט אַז מ'איז מְשַׁנֶּה נישט נאָר דעם 'בַּעַל הַמַּאֲמָר', [רק] אפילו דעם 'מַאֲמָר אַלִּיין' איז מען אויך מְשַׁנֶּה, מ'דרייט איבער, מ'איז מְהַפֵּךְ דְּבָרֵי אֱלֻכִּים תִּיִּם חלילה, מ'גייט אַוועק פונעם אַמֶּת. טאַקע די מַאֲמָרִים פון די צדיקי אַמֶּת, איז מען מְהַפֵּךְ אויף שְׁקָר. -

צג

איבערדעם דאָס איז מְרוּמָז, בַּצֵּלִם יתְהַלֵּךְ אִישׁ. מ'זאל האָבן דעם בַּעַל הַמַּאֲמָר פאַר זיך, [כדי] מ'זאל וויסן דעם אַמֶּת, אַזוי ווי ס'איז געווען דִּרְכָם בְּקוֹדֶשׁ. די מִימְרָא איז מְכֻּן [און] מְקוּשֶׁר אין דעם בַּעַל הַמַּאֲמָר, אין דעם דֶּרֶךְ אֱמֶתִי, אַזוי ווי ס'איז אונז ירושה לָנוּ מֵאַבֹּתֵינוּ^א הַקְּדוֹשִׁים.

צד

ברכת הקודש

דער בורא כָּל עוֹלָמִים זאל העלפן: מ'זאל די זְכִיָּה האָבן [אז] מ'זאל גיין אין דֶּרֶךְ הָאֱמֶת. און זייער כַּח, זייער זְכוּת, יִגָּן עָלֵינוּ, [אז] מ'זאל אָפּגעהיטן ווערן [און] מ'זאל נישט [גיין] חֶס וְשָׁלוֹם קיין דֶּרֶךְ שְׁקָר. [מ'זאל וויסן] 'וויאזוי' מ'זאל דְּבֹק זיין אין די תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה. אַזוי איז פאַרהאַנדן [סגולת הַשְּׁמִירָה] אַז מ'וועט אָפּגעהיטן ווערן מִכָּל צָרָה וְצוּקָה. זְכוּתָם יִגָּן עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל.

מ'זאל מיר בְּמַהֲרָה זֹכֶה זיין צו זען די יְשׁוּעָה אֱמֶתִית, און די גְּאוּלָּה שְׁלִימָה, בְּכֵלֶל וּבְפֶרֶט. בְּהִתְרוֹמְמוֹת קֶרֶן הַתּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל, וּבְהִתְגַּלּוּת כְּבוֹד שְׁמִים עָלֵינוּ, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

^א על פי לשון הגמרא בבא בתרא (קז: קט:); דכתיב (וארא ו, ח) ונתתי אתה לכם מורשה אני ה', ירושה היא לכם מאבותיכם.

